



Centraal Planbureau
Planbureau voor de Leefomgeving

Analyse Coalitieakkoord 2026-2030

Analyse van de
**budgettaire en
economische
effecten**
van het
coalitieakkoord



CPB, PBL

februari 2026

Samenvatting

Het coalitieakkoord verhoogt de uitgaven aan defensie, verlaagt de overheidsuitgaven aan zorg en sociale zekerheid en verhoogt de lasten op inkomen en arbeid in de kabinetsperiode. De uitgaven aan defensie nemen toe met het oog op het behalen van de nieuwe NAVO-norm. Op de zorg buigt de coalitie om, met name door het verhogen van het eigen risico in de Zvw en ombuigingen op de langdurige zorg. Daarnaast dalen de uitgaven aan sociale zekerheid door onder meer een duurverkortings- en vertraagde opbouw van rechten in de werkloosheidswet en lagere werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. De lasten op inkomen en arbeid stijgen, doordat de schijfgrenzen en heffingskortingen in de inkomstenbelasting beperkt geïndexeerd worden en doordat de Aof-premies stijgen (zogenoemde vrijheidsbijdrage). De Zvw-premies voor gezinnen en bedrijven dalen door ombuigingen op de zorg, maar hier staan compenserende lastenverzwaringen tegenover.

De mediane koopkracht daalt beperkt als gevolg van de maatregelen uit het coalitieakkoord. Deze daling wordt voor het grootste deel veroorzaakt door de lastenverzwaringen. Ook de reële loongroei bij bedrijven neemt iets af ten opzichte van het basispad. Lagere inkomens gaan er iets meer op achteruit dan hogere inkomens, omdat ze meer nadeel van het hogere eigen risico hebben en minder profiteren van de nieuwe kindregeling. Bij de lagere inkomensgroepen is er ook meer spreiding in de koopkrachteffecten. Het aandeel mensen in armoede stijgt licht. De zekerheid van het inkomen neemt af, onder meer door kortere WW- en loongerelateerde WIA-uitkeringen, een minder toegankelijke WW en een inkomensschok in de WW en WIA door het verlagen van het maximumdagloon.

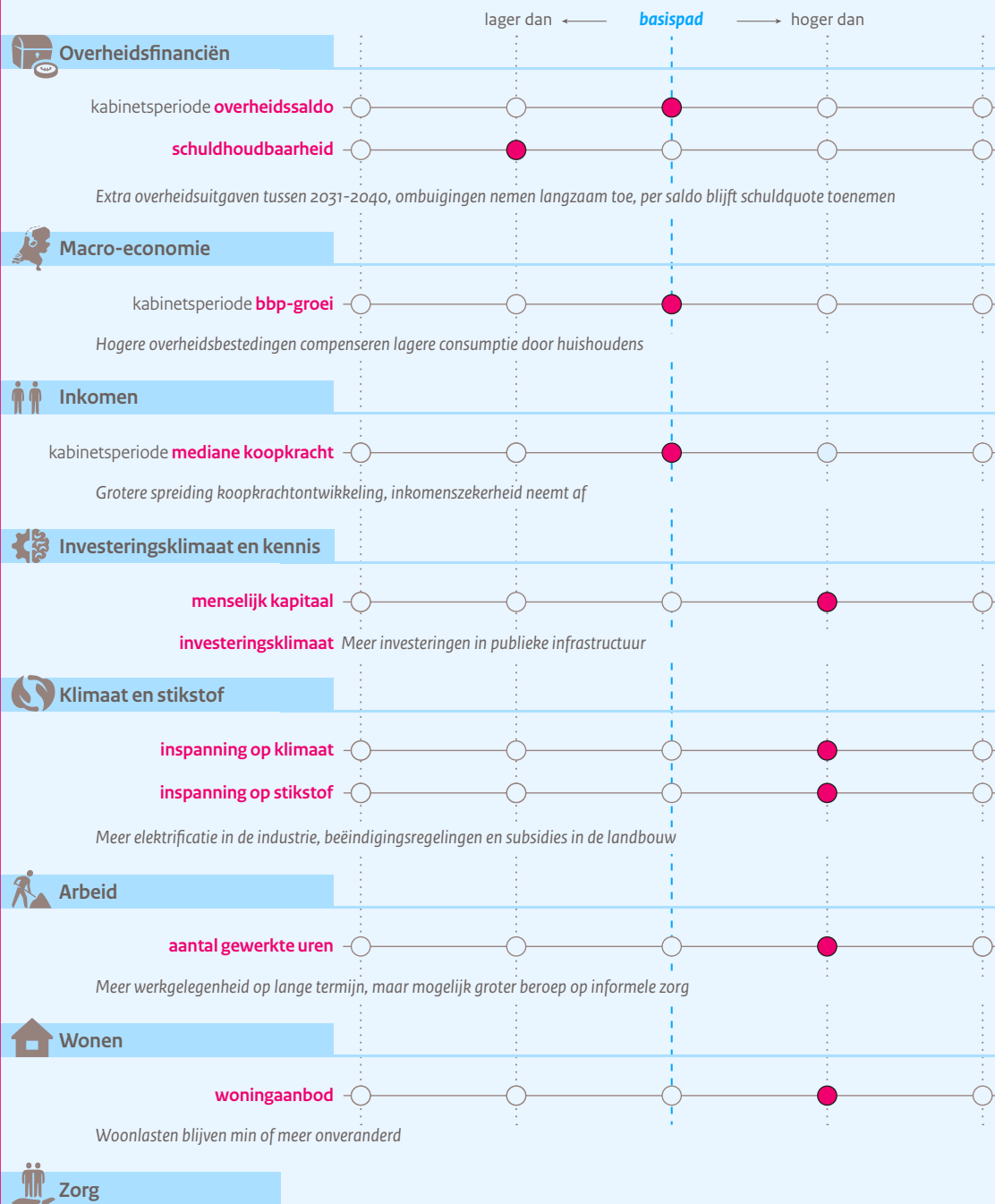
Het coalitieakkoord leidt tot een toename van het menselijk kapitaal. De uitgaven aan het onderwijs worden verhoogd, dit verhoogt de kwaliteit van het onderwijs. Het coalitieakkoord stimuleert in beperkte mate wetenschappelijk onderzoek. Het is aannemelijk dat de financieringsmogelijkheden verbeteren voor scale-ups, door een kapitaalstorting in een nationale investeringsinstelling. Anderzijds wordt het Toekomstfonds gehalveerd, wat de financieringsregelingen voor startups kan beperken. Het investeringsklimaat verbetert door extra investeringen in publieke infrastructuur. Het woningaanbod neemt licht toe op lange termijn door subsidies gericht op betaalbare woningbouw en het ontsluiten van woningbouwlocaties en via lastenverlichting in de vpb voor woningcorporaties.

Het coalitieakkoord resulteert in meer reductie van broeikasgasemissies en een grotere stap richting het behalen van de stikstofdoelen dan in het basispad. Een belangrijke maatregel die bijdraagt aan minder broeikasgasemissies zijn extra subsidies in de SDE++. De verdere ontwikkeling van windenergie op zee wordt gestimuleerd met een subsidie in de vorm van tweerichting-contracten, waardoor de emissies in de elektriciteitssector in Nederland dalen. De grotere stap richting het behalen van de stikstofdoelen komt hoofdzakelijk door uitgaven van cumulatief 20 mld euro tot en met 2035. Door subsidie voor vrijwillige beëindigingsregelingen voor veehouderijen krimpt de veestapel en door investeringen in landbouwtechnieken groeit het aandeel emissiearme stallen. De subsidiebudgetten voor maatregelen in zones rondom kwetsbare natuur- en watergebieden dragen bij aan natuurherstel.

Binnen de kabinetsperiode leidt het pakket tot een lichte verbetering van het overheidssaldo, de overheidsschuld neemt toe, vooral op de lange termijn. Doordat de lasten meer worden verhoogd dan de uitgaven, verbetert het EMU-saldo in de kabinetsperiode ten opzichte van het basispad. Op de lange termijn leidt het coalitieakkoord tot een verhoging van de overheidsschuld in 2060 met 19% bbp ten opzichte van het basispad. De defensie-uitgaven lopen op tot en met 2035, en in de jaren 2031-2040 worden grote uitgaven gedaan aan woningbouw, klimaat en stikstof. De ombuiging als gevolg van het verhogen van de AOW-leeftijd groeit langzaam in en ook de ombuigingen op de zorg hebben op de lange termijn een groter effect, maar per saldo resulteert een hogere uitgavengroei met als gevolg een opwaarts effect op de schuldquote.

Coalitieakkoord: economische afruilen

Effect van het programma t.o.v. de ontwikkeling bij ongewijzigd beleid (basispad). Tenzij anders aangegeven gaat het om effecten op lange termijn, dus na de kabinetsperiode



Basispad
Het basispad is de verwachte ontwikkeling bij ongewijzigd beleid. Voor meer uitleg over basispaden zie hoofdstuk 2



Betalbaarheid
Substantieel lagere groei collectieve zorguitgaven



Toegankelijkheid
Eigen risico naar €520 in 2030, collectief gefinancierde zorg ingeperkt



Kwaliteit
Minder kwaliteitsgroei in curatieve zorg en langdurige zorg



Preventie
Heffing op suiker

1 Inleiding

Het Centraal Planbureau (CPB) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) hebben op verzoek van de formerende partijen de budgettaire en economische gevolgen geanalyseerd van het coalitieakkoord van D66, VVD en CDA. De analyse is gebaseerd op de aangeleverde tabel met budgettaire maatregelen, aangevuld met enkele normeringen op het terrein van klimaat en stikstof. Beleidsvoornemens uit het coalitieakkoord die geen onderdeel zijn van de budgettaire tabel of de aangeleverde normeringen op het gebied van klimaat en stikstof, bijvoorbeeld normeringen op het gebied van wonen, vallen buiten de scope van de doorrekening. De analyse is een eerste inschatting van de te verwachten effecten. Enkele maatregelen zijn niet of slechts deels verwerkt als gevolg van een andere inschatting door het CPB en PBL, zie daarvoor tabel 5.1.

De aanpak en gepresenteerde indicatoren zijn vergelijkbaar met de afgelopen editie van Keuzes in Kaart. De budgettaire effecten zijn zowel voor de kabinetsperiode als voor de lange termijn geanalyseerd. Daarnaast worden de effecten op de macro-economie en koopkracht getoond. Ook is er weer aandacht voor de thema's wonen, menselijk kapitaal, investeringsklimaat en innovatie en klimaat, stikstof en natuur. Hoofdstuk 4 gaat verder in op de gevolgde aanpak.

De effecten worden afgezet tegen een nieuw basispad dat gebaseerd is op een tussenstand van het Centraal Economisch Plan 2026. In het basispad zijn beleidswijzigingen uit de Miljoenennota 2026, de Najaarsnota 2025 en het Belastingplan 2026 (inclusief amendementen) verwerkt. Het basispad sluit aan bij de Nationale rekeningen 2024 en de recente realisaties. Hoofdstuk 2 geeft een beknopte beschrijving van het basispad. Op 12 maart publiceert het CPB het Centraal Economisch Plan 2026 (inclusief het beleid uit het coalitieakkoord) met een uitgebreidere toelichting.

2 Basispad

Het basispad voor deze doorrekening is een tussenversie van het Centraal Economisch Plan 2026.

Hieronder worden de belangrijkste cijfers uit het basispad toegelicht, en vergeleken met de meest recent gepubliceerde raming t/m 2030: de concept-Macro Economische Verkenning 2026 (cMEV2026), die het basispad voor de doorrekening van de verkiezingsprogramma's vormde.¹

De bbp-groei is in het basispad gemiddeld 1,2% per jaar in 2027-2030. Deze gematigde bbp-groei komt voornamelijk uit de groei van binnenlandse bestedingen (consumptie huishoudens, overheidsbestedingen en investeringen). Ten opzichte van de cMEV is de gemiddelde bbp-groei in 2027-2030 0,1%-punt neerwaarts aangepast. Dit komt voornamelijk door een lagere investeringsgroei. Omdat de gevolgen van de handelsoorlog op de economie zijn meegevallen, verwachten we een minder grote inhaalslag van de investeringsgroei de komende jaren.

De werkloosheid loopt langzaam op tot 4,4% van de beroepsbevolking. Dit is ongewijzigd ten opzichte van de cMEV. Onderliggend hieraan neemt de werkgelegenheidsgroei af, behalve in de zorg. De reële loongroei is positief, wat bijdraagt aan het evenwichtsherstel op de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd neemt de groei van het arbeidsaanbod af, waardoor de oploop van de werkloosheid beperkt wordt.

De mediane koopkrachtgroei in het basispad is 0,6% per jaar in de kabinetsperiode. Dit is voornamelijk het gevolg van de positieve reële loonontwikkeling en daarmee is er weinig spreiding tussen inkomensgroepen. De mediane koopkrachtontwikkeling voor deze periode is ongewijzigd ten opzichte van de cMEV.

Het EMU-saldo in 2030 in het basispad is -2,4% bbp. Dit is 0,1% bbp hoger dan in de cMEV en komt voornamelijk door hogere gerealiseerde inkomsten in de vpb en inkomensheffing. Ook de overheidsuitgaven komen iets hoger uit dan in de cMEV, wat met name komt door hogere prijzen. Ten opzichte van het laatste realisatiejaar, 2024, nemen vooral de uitgaven aan zorg en sociale zekerheid toe. De collectieve lasten lopen ook op, vooral door de stijging van de Zvw-premie. Doordat de uitgaven meer stijgen dan de lasten, verslechtert het EMU-saldo wel. Op de korte termijn raamt het CPB een positiever EMU-saldo dan het ministerie van Financiën, wat met name komt door geraamde onderuitputting in het basispad.

De overheidsschuld in 2060 is in het basispad 118% bbp. Dit is 9% bbp lager dan in de cMEV. De overheidsuitgaven zijn vooral lager doordat de zorguitgaven in 2030 ten opzichte van de cMEV lager zijn, wat ook leidt tot lagere uitgaven in 2060. De rente-uitgaven nemen door een hogere lange rente juist toe. Tegenover de lagere Zvw-uitgaven staan ook lagere Zvw-premies, waardoor de collectieve lasten licht dalen.

Een aantal ramingsbijstellingen uit de budgettaire tabel maken al deel uit van het basispad. Het gaat om beleidswijzigingen uit de Miljoenennota 2026, de Najaarsnota 2025, de amendementen bij het Belastingplan 2026, en het jaar uitstel van de invoering van ETS2. De ramingsbijstelling van de asielbegroting zit al grotendeels in het basispad. Voor de resterende beleidsmatige verschillen met de begroting, zie bijlage A in de concept-Macro Economische Verkenning 2026.

¹ Zie CPB (2025), Actualisatie Verkenning middellange termijn tot en met 2030 ([link](#)).

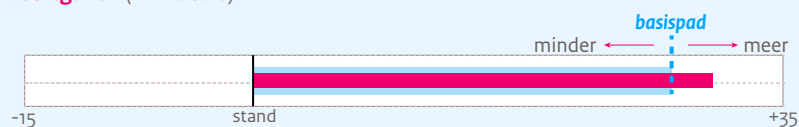
Het basispad voor broeikasgasemissies en stikstof is geactualiseerd ten opzichte van Keuzes in Kaart 2027-2030. In het basispad wordt in 2040 een broeikasgasemissiereductie van circa 65 procent ten opzichte van 1990 gerealiseerd, vergeleken met circa 70 procent in het basispad van Keuzes in Kaart 2027-2030. Dit komt onder andere door het vervallen van de CO₂-heffing in de industrie en een lagere ingroei van wind-op-zee. Ook het basispad voor stikstof is geactualiseerd, onder meer vanwege het vervallen van afroeping van handel in dierrechten en een lagere inschatting van de extensiveringsregeling melkvee. In het basispad van deze doorrekening blijven emissies nagenoeg gelijk aan het basispad van Keuzes in Kaart 2027-2030.

Coalitieakkoord: uitgaven- en lastenbeeld

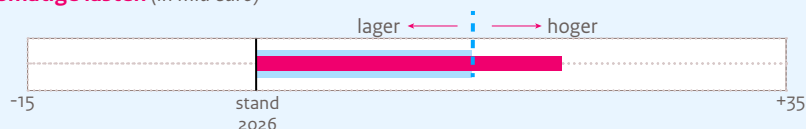
Budgettair overzicht van het coalitieakkoord in 2030,
effect ten opzichte van de ontwikkeling bij ongewijzigd beleid (basispad)

Overzicht 2030

Effect op totale overheidsuitgaven (in mld euro)

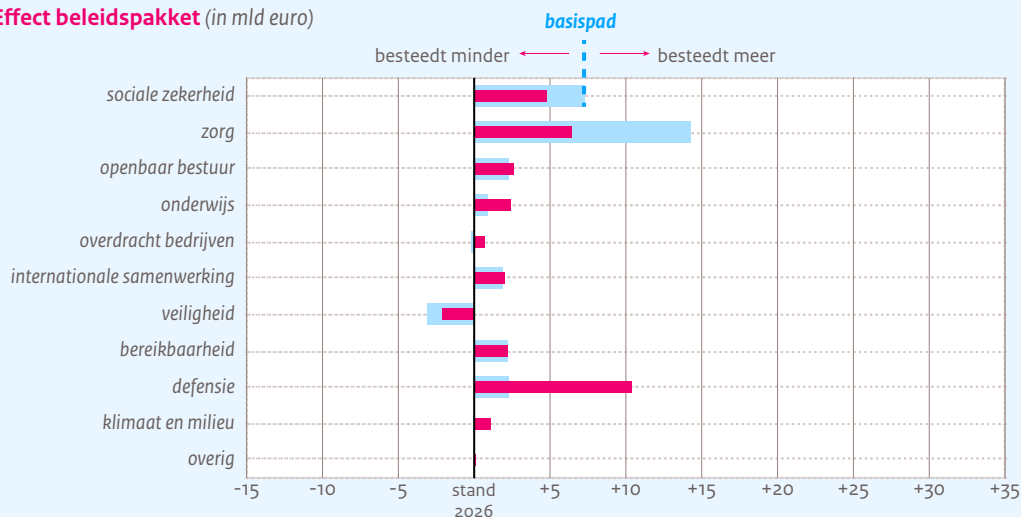


Effect op totale beleidsmatige lasten (in mld euro)



Overheidsuitgaven 2030

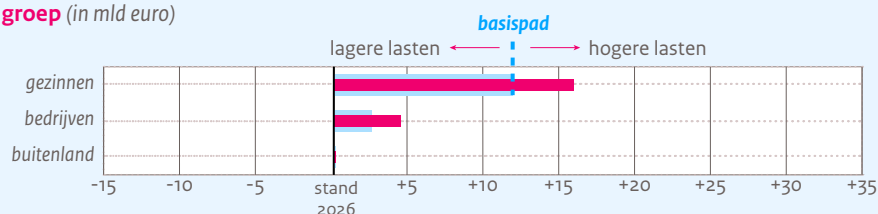
Effect beleidspakket (in mld euro)



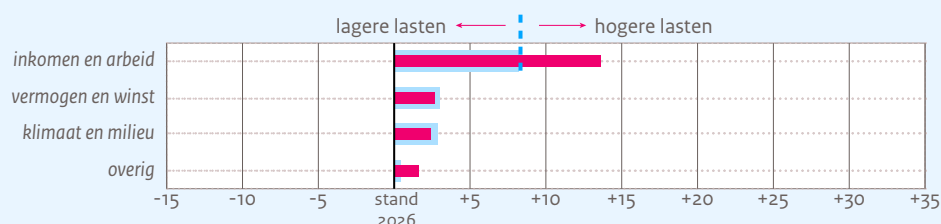
de categorieën
klimaat en
milieu en overig
hebben geen
basispad

Lastenverdeling 2030

Verdeling naar groep (in mld euro)



Verdeling naar categorie (in mld euro)



Basispad

Het basispad is de
verwachte
ontwikkeling bij
ongewijzigd beleid.
Voor meer uitleg
over basispaden zie
hoofdstuk 2

3 Budgettaire en economische effecten

3.1 Overheidsfinanciën

Aan het eind van de kabinetsperiode leidt het pakket tot een verbetering van het overheidssaldo, terwijl op zowel de korte als de lange termijn de overheidsschuld toeneemt. Door het beleidspakket van de coalitie bedraagt het overheidstekort 2,2% bbp in 2030, een verbetering van 0,2%-punt ten opzichte van het basispad. Binnen de kabinetsperiode neemt de schuldquote toe ten opzichte van het basispad, ondanks de verbetering van het EMU-saldo in 2030. Dit komt doordat in eerdere jaren een lichte verslechtering optreedt en door een kapitaalstorting voor het oprichten van een nationale investeringsinstelling. De groei van de netto gecorrigeerde nominale overheidsuitgaven komt cumulatief 0,7%-punt lager uit tussen 2027 en 2030, doordat de verhoging van de beleidsmatige lasten groter is dan de verhoging van de uitgaven.

Tabel 3.1.1 Effecten op overheidsfinanciën tijdens de kabinetsperiode van het coalitieakkoord

	2027	2028	2029	2030
				% bbp
EMU-saldo				
Basispad	-1,8	-1,6	-2,0	-2,4
Initieel effect beleidspakket	0,0	0,0	0,0	0,2
Doorwerkingseffect beleidspakket	-0,1	0,0	0,0	0,0
EMU-saldo inclusief effect beleidspakket	-1,9	-1,7	-2,0	-2,2
EMU-schuld				
Basispad	45,0	45,1	45,6	46,6
Effect beleidspakket	0,2	0,3	0,3	0,2
EMU-schuld inclusief effect beleidspakket	45,2	45,4	45,9	46,8
				% mutatie
Cumulatieve netto-uitgavengroei				
Basispad	2,5	7,0	11,1	15,8
Effect beleidspakket	0,1	0,0	0,0	-0,7
Cumulatieve netto-uitgavengroei inclusief effect beleidspakket	2,6	7,1	11,2	15,0

In 2030 worden de overheidsuitgaven per saldo met 2,7 mld euro verhoogd. Er wordt op diverse uitgavendomeinen geïntensiveerd. De uitgaven aan defensie nemen toe met 8,1 mld euro. De onderwijsuitgaven worden met 1,6 mld euro verhoogd. Daarnaast wordt er 1,1 mld euro geïntensiveerd in klimaat- en milieumaatregelen, onder andere voor een transitiefonds voor de landbouw. De uitgaven aan veiligheid worden met 1,0 mld euro verhoogd, wat met name bestemd is voor de politie. Op het gebied van overdrachten aan bedrijven wordt 0,8 mld euro geïntensiveerd, vooral bedoeld voor de woningbouw.

Tegenover deze intensiveringen staan ook ombuigingen, waarvan het grootste deel in de zorg. Deze uitgaven dalen met 7,9 mld euro, met name doordat de coalitiepartijen het eigen risico verhogen en ombuigen op de Wlz. Daarnaast dalen de uitgaven aan sociale zekerheid met 2,5 mld euro, wat met name komt door een duurverkortening en vertraagde opbouw van rechten in de WW.

Op de lange termijn worden de overheidsuitgaven per saldo verder verhoogd. Dat de uitgavenverhoging op de lange termijn sterker is dan tijdens de kabinetsperiode, komt vooral doordat de intensivering in defensie oploopt naar 19,3 mld euro in 2035 met het oog op het behalen van de nieuwe NAVO-norm. Hier staat tegenover dat de ombuiging op sociale zekerheid na de kabinetsperiode ook verder oploopt. Dit komt met name doordat de coalitie de AOW-leeftijd één-op-één koppelt aan de levensverwachting. Hierdoor stijgen de uitgaven aan AOW-uitkeringen minder hard dan in het basispad. De uitgaven aan sociale zekerheid nemen daarnaast verder af doordat de inkomensvoorziening volledig arbeidsongeschikten (IVA) per 2030 wordt afgeschaft voor nieuwe aanvragers van een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Tot slot bevat het beleidspakket een aantal tijdelijke maatregelen die aflopen, zoals de impuls voor betaalbare woningbouw en een subsidie voor energie-intensieve bedrijven.

Tabel 3.1.2 Effecten op uitgaven naar functie van het coalitieakkoord

	Basispad		Netto-intensivering beleidspakket	Beleidspakket + basispad	Basispad	Beleidspakket + basispad
	mld euro 2026	mld euro 2030	mld euro 2030	mld euro 2030	% per jaar 2027-2030	
Sociale zekerheid	156,8	164,1	-2,5	161,6	1,1	0,8
Zorg	119,5	133,8	-7,9	125,9	2,9	1,3
Openbaar bestuur	118,8	121,1	0,4	121,4	0,5	0,5
Onderwijs	61,9	62,7	1,6	64,3	0,3	1,0
Overdrachten bedrijven	19,3	19,1	0,8	20,0	-0,2	0,9
Internat. samenwerking	20,0	21,9	0,0	22,0	2,3	2,4
Veiligheid	23,0	19,9	1,0	20,9	-3,5	-2,4
Bereikbaarheid	12,9	15,1	0,0	15,1	4,0	4,0
Defensie (a)	22,4	24,7	8,1	32,8	2,5	10,0
Klimaat en milieu (b)			1,1			
Overig (b)			0,1			
Totaal uitgaven	554,7	582,5	2,7	585,2	1,2	1,3

(a) De functie Defensie verschilt van de NAVO-norm.
(b) Voor de functies Klimaat en milieu en Overig is geen basispad gespecificeerd, enkel de effecten van het beleidspakket worden gerapporteerd.

De coalitie verhoogt de lasten per saldo met 5,8 mld euro in 2030, vooral op het gebied van inkomen en arbeid. De lasten voor gezinnen stijgen, met name doordat de schijfgrenzen in de loon- en inkomensheffing beperkt geïndexeerd worden (vrijheidsbijdrage burgers). De Zvw-premies voor gezinnen en bedrijven dalen door ombuigingen in de zorg, maar hier staan compenserende lastenverzwaringen tegenover: hogere tarieven in de eerste en tweede schijf van de inkomstenbelasting en een hogere Aof-premie. De Aof-premie wordt nog verder verhoogd als vrijheidsbijdrage voor bedrijven. Per saldo stijgen hierdoor de lasten op inkomen en arbeid. Naast de hogere Aof-premie nemen ook de overige lasten voor bedrijven toe, met name door de

invoering van een suikerbelasting. Na 2030 veranderen de lasten nog maar weinig ten opzichte van de kabinetsperiode.

Tabel 3.1.3 Effecten op lastenontwikkeling van het coalitieakkoord

Beleidsmatige lastenontwikkeling	... waarvan inkomen en arbeid	... waarvan vermogen en winst	... waarvan klimaat en milieu	... waarvan overig	Totaal
<i>effect beleidspakket, mutaties in mld euro, 2027-2030</i>					
... waarvan gezinnen	3,8	0,0	0,0	0,2	4,0
... waarvan bedrijven	1,7	-0,4	-0,5	1,0	1,8
... waarvan buitenland	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	5,5	-0,4	-0,5	1,2	5,8
+ is lastenverzwaring, - is lastenverlichting					

Doordat de lasten meer worden verhoogd dan de uitgaven, verbetert het EMU-saldo in 2030. De macro-economische doorwerking zorgt per saldo niet voor een verdere verandering van het EMU-saldo. De ombuigingen op sociale zekerheid leiden tot minder opbrengsten in de loon- en inkomensheffing, tegelijkertijd leiden de hogere werkgelegenheid en lagere loongroei tot minder uitgaven aan (werkloosheids)-uitkeringen. Ondanks de verbetering van het EMU-saldo in 2030 neemt de EMU-schuld toe. Dit komt doordat het EMU-saldo in de eerste jaren van de kabinetsperiode juist licht verslechtert, en door de storting van het startkapitaal van de nationale investeringsinstelling.

Op de lange termijn leidt het coalitieakkoord tot een verhoging van de overheidsschuld in 2060 met 19% bbp ten opzichte van het basispad. De defensie-uitgaven lopen tot en met 2035 op, en vooral in de jaren 2031-2040 worden grote uitgaven gedaan aan woningbouw, klimaat en stikstof. Daar staat tegenover dat de toename van het aantal ouderen, en met name het aantal 80+'ers, ervoor zorgt dat het effect van de ombuigingen in de zorg verder oploopt in de tijd. Ook het effect van de verhoging van de AOW-leeftijd groeit langzaam in. Deze aanpassingen groeien niet gelijktijdig in, met als gevolg een opwaarts effect op de schuldquote. De overheidsuitgaven komen in 2060 0,4% bbp hoger uit dan het basispad. Ook de lastenquote neemt toe met 0,3% bbp ten opzichte van het basispad in 2060. De kans dat de schuld in 2060 boven 100% bbp uitkomt stijgt met 6%-punt.

Tabel 3.1.4 Effecten op overheidsfinanciën op de lange termijn van het coalitieakkoord

	Basispad	Effect beleidspakket	Beleids­pakket + basispad
<i>% bbp in 2060 (mediaan)</i>			
EMU-schuld	118	19	137
Kans op schuld > 60% bbp (in %)	94	4	97
Kans op schuld >100% bbp (in %)	75	6	80
Netto collectieve uitgaven excl. rentelasten	45,7	0,4	46,1
Collectieve lasten	42,7	0,3	43,0

3.2 Macro-economische bestedingen in de kabinetsperiode

De bbp-groei blijft gemiddeld ongewijzigd ten opzichte van het basispad. De overheidsbestedingen nemen toe met 0,2%-punt per jaar. Hieronder schuilen forse verschuivingen: de uitgaven aan defensie stijgen, en in mindere mate ook die aan onderwijs en veiligheid. De uitgaven aan zorg dalen juist. Als gevolg van lagere uitkeringen en lastenverzwaring voor huishoudens daalt het beschikbaar inkomen van huishoudens. Hierdoor neemt de consumptie van huishoudens minder toe dan in het basispad. De investeringen stijgen door hogere woninginvesteringen.

De reële cao-loongroei bij bedrijven neemt af ten opzichte van het basispad. De cao-lonen nemen met 0,1%-punt per jaar minder toe dan in het basispad. De terugvalpositie van werknemers in het geval van werkloosheid verslechtert, vooral door ombuigingen op de WW. Het neerwaartse effect hiervan op de cao-lonen wordt gedeeltelijk tegengegaan door hogere lasten voor werknemers, die in de loononderhandelingen een opwaarts effect op de loongroei hebben. De inflatie blijft ongewijzigd ten opzichte van het basispad.

Tabel 3.2.1 Macro-economische effecten van het coalitieakkoord

	Basispad	Effect beleidspakket	Beleids pakket + basispad
<i>gemiddelde verandering in % per jaar, 2027-2030</i>			
Volume bestedingen en productie			
Bruto binnenlands product	1,2	0,0	1,2
Consumptie huishoudens	1,4	-0,1	1,3
Overheidsbestedingen	1,5	0,2	1,6
Investerings (niet-overheid)	1,7	0,2	1,9
Uitvoer goederen en diensten	1,3	0,0	1,3
Lonen en prijzen			
Cao-loon bedrijven	3,3	-0,1	3,2
Inflatie (cpi)	2,2	0,0	2,2

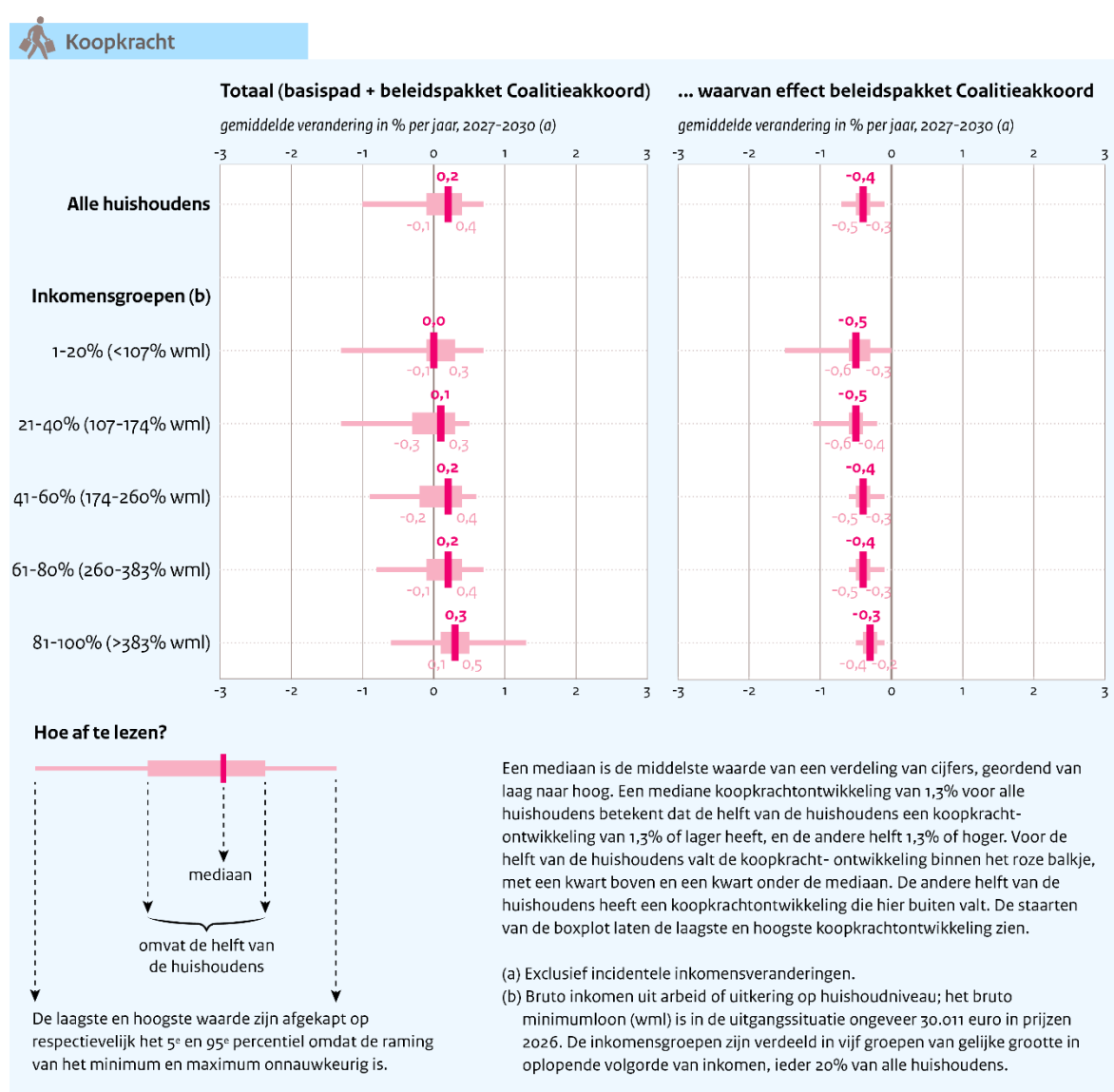
3.3 Inkomen

Het coalitieakkoord bevat onder andere een verhoging van het eigen risico, een lastenverzwaring in de inkomstenbelasting en verschillende versoeringen in de sociale zekerheidsuitkeringen. De lastenverzwaring wordt uitgevoerd via een beperkte indexatie van schijfgrenzen en heffingskortingen² in 2027 en 2028 (de vrijheidsbijdrage voor gezinnen) en een verhoging van het tarief in de eerste en tweede schijf van box 1 vanaf 2027. Deze tariefsverhoging is bedoeld als compensatie voor de lagere nominale premie en IAB-premie als gevolg van het hogere eigen risico en andere zorgmaatregelen. Ook verkort het kabinet de maximale WW-duur en vertraagt de opbouw van WW-rechten, schaft het de IVA-uitkering af en wordt het maximumdagloon per 2029 met 20% verlaagd, waardoor relatief hoge loongerelateerde uitkeringen dalen. De AOW- en pensioenleeftijd worden verhoogd door een aanpassing van de koppeling aan de levensverwachting.

² Schijfgrenzen en heffingskortingen in de inkomstenbelasting groeien jaarlijks mee met de inflatie via de tabelcorrectiefactor. Door deze groei te beperken, betalen mensen meer belasting zonder dat de schijftarieven veranderen.

De mediane koopkracht daalt met gemiddeld 0,4% per jaar als gevolg van de maatregelen uit het coalitieakkoord. Inclusief het basispad gaan huishoudens er in doorsnee 0,2% per jaar op vooruit. De verslechtering als gevolg van het pakket wordt voor het grootste deel veroorzaakt door de beperkte toepassing van de tabelcorrectiefactor en de verhoging van het eigen risico naar 520 euro in 2030. De verhoging van de tarieven in de eerste en tweede schijf vallen in doorsnee weg tegen de lagere zorgpremies, hoewel dit per huishouden kan verschillen. De zorgtoeslag is automatisch gekoppeld aan het eigen risico en de nominale premie, waardoor deze per saldo ook licht daalt. De verlaging van het maximumdagloon heeft een sterk negatief koopkrachteffect op mensen met een relatief hoge WW- of arbeidsongeschiktheidsuitkering, in de gepresenteerde cijfers is dit slechts gedeeltelijk meegenomen.³ Rekening houdend met de inflatie dalen door het maatregelenpakket de reële cao-lonen bij bedrijven 0,1% per jaar ten opzichte van het basispad, wat bijdraagt aan de koopkrachtdaling.

Figuur 3.3.1 Boxplot koopkrachtontwikkeling basispad inclusief coalitieakkoord, gemiddeld per jaar



³ Het maximumdagloon is van toepassing op loongerelateerde uitkeringen als de WW-uitkering, arbeidsongeschiktheidsuitkering en de Ziektewet. De verlaging van het maximumdagloon is in de koopkracht verwerkt voor de WW-uitkering; voor andere uitkeringen was dit niet mogelijk door databeperkingen. Volgens cijfers van het UWV waren er in 2025 77.500 mensen met een uitkering boven het maximumdagloon (deze zou bruto 926 euro per maand dalen) en 83.000 mensen met een uitkering tussen het oude en nieuwe maximumdagloon in (deze daalt met minder dan 926 euro per maand).

Lagere inkomens gaan er door het coalitieakkoord iets meer op achteruit dan hogere inkomens. Lagere inkomens hebben meer nadeel van een hoger eigen risico omdat ze doorgaans hogere zorgkosten hebben. Daarnaast daalt de nominale premie door de lagere collectieve zorguitgaven voor iedereen ongeveer evenveel, maar neemt ook de zorgtoeslag af. Juist de lagere inkomens profiteren het meest van de zorgtoeslag. Hogere inkomens profiteren meer van de nieuwe kindregeling, omdat de lagere inkomensafhankelijke bedragen per kind hen minder raken en ze voordeel hebben van de hogere inkomensafhankelijke bedragen. In de eerste twee inkomenskwintielen is er veel spreiding, met name door huishoudens met een groter negatief koopkrachteffect. Dit zijn huishoudens die relatief veel nadeel hebben van de afschaffing van de aftrek specifieke zorgkosten en de verlaging van de vermogensgrenzen van de zorgtoeslag. In het basispad zat al een lichte verhoging van de inkomensongelijkheid (hogere inkomenskwintielen gaan er iets meer op vooruit dan lage inkomenskwintielen), het coalitieakkoord vergroot dit effect beperkt.

Het aandeel mensen in armoede stijgt met 0,2%-punt naar 2,7%. Dit komt met name door de lastenverzwaring via de beperkte toepassing van de tabelcorrectiefactor en de schijftarieven in box 1. Dit resulteert onder meer in lagere bijstands- en AOW-uitkeringen. Het verhogen van het eigen risico zorgt voor een lagere nominale premie en daardoor per saldo ook voor een lagere zorgtoeslag. Bij elkaar heeft dit een beperkt verhogend effect op het aantal mensen in armoede. De maatregelen uit het coalitieakkoord zorgen met name voor een toename van het aantal mensen met een relatief klein inkomenstekort (10% of minder). Het aantal mensen in diepere armoede verandert nauwelijks. De verhoogde vaste bedragen in de nieuwe kindregeling zorgen ervoor dat het aandeel kinderen in armoede gelijk blijft ten opzichte van het basispad.

Tabel 3.3.1 Armoede-effect van het coalitieakkoord

	Basispad	Effect beleidspakket	Beleids pakket + basispad
	in % van de bevolking in 2030		
Personen in armoede	2,5	0,2	2,7

Het coalitieakkoord heeft een beperkt effect op de complexiteit van het belasting- en toeslagenstelsel.

Het samenvoegen van de kinderbijslag en het kindgebonden budget kan – afhankelijk van de exacte uitwerking - tot minder complexiteit leiden. Het verlagen van de vermogensgrenzen van de zorgtoeslag zorgt voor iets meer complexiteit, omdat hierdoor alle toeslagen verschillende (of geen) vermogensgrenzen hebben.

De zekerheid van het inkomen neemt af door het coalitieakkoord. Voor werknemers die hun baan verliezen, daalt de maximale duur van een WW-uitkering. Bovendien wordt de opbouw van WW-rechten vertraagd. Daarnaast wordt de WW minder toegankelijk door een langere referte-eis. Arbeidsongeschikten ontvangen minder vaak of korter een loongerelateerde WIA-uitkering en stromen sneller door naar een lagere vervolguutkering. Voor nieuwe arbeidsongeschikten wordt het aantal regimes in de WIA beperkt door het afschaffen van de IVA. Dit is overzichtelijker, maar tegelijkertijd minder voorspelbaar. Dit komt doordat de resterende WGA-uitkering afhankelijk is van het benut arbeidspotentieel. Het recht hierop wordt bepaald op basis van periodieke herkeuringen. Voor huidige en toekomstige werklozen en arbeidsongeschikten wordt het maximumdagloon verlaagd. Hierdoor krijgen mensen met een uitkering op basis van het laatstverdiende loon dat boven dit nieuwe maximumdagloon lag een onverwachte schok in hun inkomen. Voor nieuwe aanvragers is de inkomensterugval groter dan voorheen. Het kindgebonden budget en de kinderbijslag worden samengevoegd in een nieuwe kindregeling met hogere vaste en lagere variabele bedragen. Dit zorgt voor een kleine stijging van de inkomenszekerheid.

In het coalitieakkoord wordt de pensioenleeftijd verhoogd en wordt het fiscaal minder aantrekkelijk gemaakt om collectief pensioen op te bouwen. De koppeling van de pensioenleeftijd aan de levensverwachting stijgt van twee-op-drie naar een-op-een. Mensen werken daardoor langer en zijn relatief korter met pensioen. Jaarlijks hoeft minder pensioenpremie afgedragen te worden voor hetzelfde pensioenresultaat. Daarnaast wordt het maximum pensioengevend loon van 2027 tot en met 2032 niet geïndexeerd. Pensioenpremies blijven in deze periode alleen nog aftrekbaar tot een inkomen van 137.800 euro. Mensen met een inkomen daarboven hebben hierdoor een lagere collectieve pensioenopbouw.

3.4 Investeringsklimaat en kennis

Het coalitieakkoord stimuleert verduurzaming vooral via subsidies, de bedrijvendynamiek tijdens de klimaattransitie kan daarbij afnemen. De SDE++-subsidies worden verhoogd met 15,9 mld euro t/m 2044, dit stimuleert investeringen in hernieuwbare energie, CO₂-opslag en energiebesparing. Tegelijkertijd ontvangt de industrie t/m 2035 cumulatief 8,1 mld euro extra ondersteuning voor de kosten van elektriciteit en uitstootrechten. Hierdoor blijven naar verwachting meer bestaande bedrijven in de energie-intensieve industrie behouden. Dit gaat ten koste van de beschikbare capaciteit in de economie voor nieuwe bedrijfsactiviteiten. Daarnaast komt er voor agrarische bedrijven cumulatief ongeveer 2,0 mld euro extra subsidie voor verduurzaming. Voor bedrijven die zoete voorverpakte voeding verkopen, stijgen de lasten structureel door een suikerbelasting.

Het is aannemelijk dat de financieringsmogelijkheden verbeteren voor scale-ups, maar verslechteren voor startups. Enerzijds voorziet het coalitieakkoord in een kapitaalstorting van 3,3 mld euro in een nationale investeringsinstelling, bedoeld voor projecten met marktconforme rendementseisen waarvoor onvoldoende private financiering beschikbaar is. Dit verbetert met name de financieringsmogelijkheden voor grotere scale-ups. Anderzijds wordt het Toekomstfonds gehalveerd. Het Toekomstfonds bestaat voornamelijk uit financieringsregelingen voor startups en scale-ups, onder meer voor projecten met potentieel hoge maatschappelijke baten maar beperkte rendementsverwachtingen. Afhankelijk van hoe de halvering wordt ingevuld, kan dit de financiering voor startups verminderen en het positieve effect van het coalitieakkoord op de financiering van scale-ups verkleinen.

Het coalitieakkoord heeft een positief effect op het investeringsklimaat door hogere investeringen in publieke infrastructuur. De extra investeringen bedragen in totaal 7,0 mld euro cumulatief t/m 2035 en daarna 0,5 mld euro per jaar structureel. De generieke lasten voor bedrijven nemen beperkt toe, met name door verhoging van de Aof-premie. Verder vindt op bedrijfsniveau een kleine verschuiving van werkgeverslasten plaats van bedrijven met veelverdienende werknemers naar andere bedrijven, als doorwerking van het lagere maximumdagloon.

Het coalitieakkoord stimuleert in beperkte mate wetenschappelijk onderzoek. Het beleidspakket bevat een intensivering in het Fonds Onderzoek en Wetenschap. Daar staat een kleinere verlaging van de beschikbaarheidsbijdrage academische zorg tegenover. Dit verkleint het budget voor de taken van academische ziekenhuizen, waaronder onderzoek en expertiseontwikkeling. Het coalitieakkoord stimuleert in beperkte mate R&D door bedrijven via een intensivering in de uitvoering van de Nationale Technologiestrategie, regionale innovatieclusters, deelname aan Europese innovatieprogramma's en publiek-private innovatieprogramma's. Daarnaast wordt er gedurende de kabinetsperiode geld vrijgemaakt voor een Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie (NADI). Dit geeft echter slechts een tijdelijke extra impuls aan innovatie. Ten slotte bevat het beleidspakket een intensivering in defensie. Het coalitieakkoord benoemt dat een deel van de extra middelen voor defensie bedoeld is voor R&D en innovatie.

Het beleidspakket leidt tot een toename van het menselijk kapitaal. De uitgaven aan het onderwijs worden verhoogd. Dit gebeurt onder andere via een intensivering in het mbo, bedoeld voor schoolontwikkeling op teamniveau, en in het programma School en Omgeving voor het primair en voortgezet onderwijs. Ook de lumpsum van het hoger onderwijs wordt verhoogd. Deze maatregelen stimuleren de kwaliteit van het onderwijs, waardoor de kans toeneemt dat leerlingen en studenten een startkwalificatie of een hbo-/wo-diploma behalen. Het beleidspakket bevat ook intensiveringen in de basisbeurs voor uitwonende studenten, gratis schoolfruit en leven lang ontwikkelen. Deze drie maatregelen verhogen het menselijk kapitaal, maar slechts beperkt omdat de extra middelen deels in de plaats komen van bestaande private uitgaven.

Tabel 3.4.1 Effect op menselijk kapitaal van het coalitieakkoord

Effect beleidspakket	
Lange termijn	
Ontwikkeling menselijk kapitaal	↑

3.5 Klimaat, stikstof en natuur

Het maatregelenpakket van de coalitie realiseert meer reductie van broeikasgasemissies dan in het basispad. Het maatregelenpakket bestaat voornamelijk uit subsidies en leidt tot substantiële emissiereductie in de industrie. Een belangrijke maatregel die hieraan bijdraagt zijn extra subsidies in de SDE++. Met de verlaging van de elektriciteitsprijs en de indirecte kostencompensatie voor grootverbruikers nemen de kosten van het elektriciteitsverbruik in de industrie af. Hierdoor wordt elektrificatie aantrekkelijker, dit leidt tot een afname van de CO₂-emissies in de industrie. In de landbouw nemen de emissies af als gevolg van beëindigingsregelingen en door de verplichting methaanremmers te voeren. De emissies in de gebouwde omgeving dalen door een verplichting voor hybride warmtepompen. De verdere ontwikkeling van windenergie op zee wordt gestimuleerd met een subsidie, waardoor de emissies in de elektriciteitssector in Nederland dalen. Met de toename van de productie van elektriciteit uit wind in Nederland neemt de export van elektriciteit uit Nederland toe, waardoor bovenop de verwachte afname van broeikasgasemissies in Nederland ook de emissies van de elektriciteitsproductie buiten Nederland dalen. Het maatregelenpakket in de andere sectoren leidt nauwelijks tot een verplaatsing van activiteit naar het buitenland en daarmee eveneens nauwelijks tot een toename van broeikasgasemissies buiten Nederland. Om op koers te blijven voor de realisatie van de klimaatdoelen in 2050 zal er wel aanvullend beleid nodig zijn.

Het maatregelenpakket van het coalitieakkoord leidt tot een grotere stap richting het behalen van de stikstofdoelen dan in het basispad. Het pakket bestaat hoofdzakelijk uit uitgaven van cumulatief 20 mld euro tot en met 2035. De belangrijkste maatregelen voor stikstofemissies zijn subsidiebudgetten voor vrijwillige beëindigingsregelingen voor veehouderijen en investeringen in landbouwtechnieken. Hierdoor krimpt de veestapel en groeit het aandeel emissiearme stallen. Daarnaast bevat het pakket normeringen, zoals een grondgebondenheidsnorm, zonering rondom natuur en een vergunningsstelsel gebaseerd op doelvoorschriften. De meeste normen moeten echter in de komende jaren nog worden uitgewerkt; de uiteindelijke emissiereductie is daar mede van afhankelijk. Zonder verdere uitwerking van normeringen en zonder afspraken met medeoverheden over de gebiedsgerichte aanpak bestaat het risico dat niet alle subsidiebudgetten uit het coalitieakkoord worden besteed. De maatregelen leiden vooral tot minder stikstofuitstoot door de landbouw. De in het coalitieakkoord gestelde doelen voor 2035 blijven echter nog buiten bereik.

Vooraf de subsidiebudgetten voor maatregelen in zones rondom kwetsbare natuur- en watergebieden dragen bij aan natuurherstel. Ongeveer de helft van de totale uitgaven wordt besteed aan het extensiveren van landbouwgrond en de uitbreiding van agrarisch natuurbeheer. Volledige budgetbesteding vergt wel een forse versnelling van extensiveringsbeleid dat nu nog op beperkte schaal plaatsvindt. Door deze maatregel daalt niet alleen de stikstofuitstoot op de locaties waar dat vanuit natuuroogpunt het meest effectief is, maar verminderen ook andere drukfactoren zoals het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en verdroging van natuur. Daarnaast draagt het budget voor maatregelen in de natuurgebieden ook bij aan natuurherstel. In het coalitieakkoord is geen budget opgenomen voor natuuruitbreiding, maar natuuruitbreiding is wel nodig om op termijn te kunnen voldoen aan de Natuurherstelverordening.

Tabel 3.5.1 Effecten op klimaat en stikstof van het coalitieakkoord

	Effect beleidspakket
Lange termijn	
Inspanning om klimaatdoelstellingen te halen (a)	↑
Inspanning om stikstofdoelstellingen te halen (b)	↑
a) De indicator betreft reductie van broeikasgasemissies. o: basispad met circa 65 procent reductie in 2040 t.o.v. 1990; ↑: reductie van tussen de circa 70 en 75 procent; ↑↑: meer dan 75 procent reductie.	
b) De indicator betreft naast de emissiereductie door mobiliteit en industrie vooral de vermindering van ammoniakuitstoot uit de landbouw. o: basispad met 20 tot 30 procent ammoniakreductie in 2035 t.o.v. 2019; ↑: 30 tot 42 procent reductie; ↑↑: meer dan 42 procent reductie.	

3.6 Arbeid

Het coalitieakkoord zorgt in de kabinetsperiode voor een lichte toename van de werkgelegenheid en een lichte afname van de werkloosheid in 2030. De werkgelegenheid stijgt met gemiddeld 0,1%-punt per jaar vergeleken met het basispad. De werkloosheid komt 0,2%-punt lager uit in 2030. Onderliggend zijn er verschuivingen in de werkgelegenheid. Bij de overheid stijgt de werkgelegenheid met gemiddeld 1,4%-punt per jaar ten opzichte van het basispad, als gevolg van de intensiveringen in defensie, en in mindere mate ook die in onderwijs en veiligheid. Daar staat tegenover dat de werkgelegenheidsgroei in de zorg gemiddeld 0,6%-punt per jaar lager uitkomt.

Op de lange termijn zorgt het coalitieakkoord voor een toename van het arbeidsaanbod en daarmee de werkgelegenheid. In totaal is de toename van de werkgelegenheid in uren 1,3% ten opzichte van het basispad. Dat is met name het gevolg van de een-op-eenkoppeling van de AOW-leeftijd aan de levensverwachting. Hierdoor neemt de werkgelegenheid in personen toe. Ook de versoeringen in het socialezekerheidsstelsel dragen bij aan de toename van het arbeidsaanbod, zoals de ombuiging op de WW, het verlagen van het maximumdagloon en het afschaffen van de IVA.

Tegelijkertijd bevat het coalitieakkoord maatregelen die kunnen leiden tot meer vraag naar informele zorg. Zo is er een budgetkorting op de Wlz en wordt er een eigen bijdrage voor wijkverpleging geïntroduceerd. De zorgtaken van naasten, zoals familieleden, kunnen hierdoor toenemen.

Tabel 3.6.1 Arbeidsmarkteffecten van het coalitieakkoord

	Basispad	Effect beleidspakket	Beleids pakket + basispad
Kabinetsperiode	<i>% per jaar, 2027-2030</i>		
Werkgelegenheid (gewerkte uren)	0,3	0,1	0,4
... waarvan marktsector	0,1	0,0	0,1
... waarvan overheid	-0,8	1,4	0,6
... waarvan zorg	2,0	-0,6	1,4
Werkloze beroepsbevolking (niveau 2030 in %)	4,4	-0,2	4,2
Lange termijn	<i>verandering t.o.v. basispad in %</i>		
Structurele werkgelegenheid in uren		1,3	
Structurele werkgelegenheid in personen		1,2	
Uren per werkende		0,1	

3.7 Zorg

Het coalitieakkoord verlaagt de collectieve zorguitgaven met 7,9 mld euro ten opzichte van het basispad.

Deze ombuiging wordt voornamelijk gerealiseerd door de eigen betalingen in de Zvw te verhogen. Daarnaast wordt de collectief gefinancierde zorg in de curatieve zorg en de Wmo ingeperkt. Ook worden de budgetten voor de langdurige zorg en de curatieve zorg verlaagd. Naast deze ombuigingen wordt er met het coalitieakkoord geïntensiveerd in preventie en worden er middelen beschikbaar gesteld voor het gemeentefonds, onder andere om hogere zorgkosten voor chronisch zieken te compenseren. De invoering van een eigen bijdrage in de wijkverpleging en het schrappen van de aanspraak op huishoudelijke hulp in de Wmo leiden tot verschuivingen in het zorggebruik tussen de Zvw, Wmo en de Wlz. Daardoor nemen de collectieve zorguitgaven van de Wet langdurige zorg toe.⁴

De maatregelen in het coalitieakkoord leiden tot hogere financiële drempels voor zorggebruikers; voor minder draagkrachtigen en chronisch zieken worden er maatregelen genomen om dit effect te verminderen. De verhoging van het eigen risico in de curatieve zorg naar 520 euro in 2030 en de introductie van een eigen bijdrage in de wijkverpleging leidt ertoe dat zorggebruikers te maken krijgen met hogere eigen betalingen. Daarnaast wordt de vergoeding van ongecontracteerde zorg afgeschaft, wordt er een selectie van extramurale geneesmiddelen uit het basispakket gehaald en vervalt de aanspraak op huishoudelijke hulp in de Wmo, waardoor de financiële drempel om deze zorg te gebruiken hoger wordt. Ook wordt de aftrek specifieke zorgkosten afgeschaft. Hierdoor kunnen mensen niet-vergoede zorgkosten niet langer aftrekken bij hun belastingaangifte. Tegelijkertijd bevat het coalitieakkoord maatregelen om de gevolgen voor de toegankelijkheid van zorg voor bepaalde groepen te beperken. Zo worden er voor gemeenten middelen beschikbaar gesteld om chronisch zieken te ondersteunen bij hun zorgkosten en wordt huishoudelijke hulp voor minder draagkrachtigen vergoed.

⁴ Als de maatregelen 'Eigen bijdrage in de wijkverpleging' en 'Huishoudelijke hulp uit de Wmo' anders worden ingevuld of uitgewerkt, kunnen de schuiven tussen de Zvw, Wmo en Wlz anders uitvallen.

Tabel 3.2 Effecten op de collectieve zorguitgaven van het coalitieakkoord

	Stand 2026	Basispad	Effect beleidspakket	Beleidspakket + basispad
	mld euro			niveau 2030 in mld euro
Collectieve zorguitgaven (a)	119,5	133,8	-7,9	125,9
wv. curatieve zorg (Zvw)	63,6	71,6	-7,6	64,0
wv. langdurige zorg (Wlz)	38,8	44,5	1,2	45,7
wv. Wmo	9,2	9,7	-1,7	8,0
wv. Jeugdwet	5,8	6,0	0,1	6,1
wv. Overig (b)	2,1	1,9	0,2	2,1
(a) Nettobedragen				
(b) Onder deze post vallen de overige zorguitgaven, waaronder bijvoorbeeld de afkoop van goodwill, bepaalde administratie- en transitiekosten of taakstellende intensivering in onderzoek, opleidingen of preventie.				

De budgetkorting in de curatieve zorg en de langdurige zorg beperken deels de kwaliteitsverbetering die zou plaatsvinden bij ongewijzigd beleid. Het budget voor de langdurige zorg wordt verlaagd via een korting op de ouderenzorg, gehandicaptenzorg en ggz-wonen en het schrappen van de envelop ouderenzorg. Ook in de curatieve zorg wordt het beschikbare budget lager. Budgetkorting leidt niet automatisch tot een verbetering van doelmatigheid en kunnen daarom leiden tot minder zorg en/of kwaliteitsverlies.

Op het gebied van preventie worden er enkele maatregelen genomen via intensivering en een lastenverzwaring. Er worden onder andere middelen gereserveerd voor het aanbieden van gratis schoolfruit, het structureel verankeren van het programma 'Kansrijke Start' en het stimuleren van sport. Ook wordt er geïntensiveerd in medische preventie om de vaccinatiegraad te verhogen. Daarnaast wordt er een heffing ingevoerd voor voedingsmiddelen met een suikergehalte van 6 procent of hoger.

3.8 Wonen

Het coalitieakkoord heeft een licht dempend effect op woningprijzen en geen effect op huurprijzen tijdens de kabinetsperiode. Lagere besteedbare inkomens drukken de woningprijzen. Dit negatieve effect wordt gedeeltelijk gedempt doordat de hogere schijftarieven in box 1 ook een beperkte verruiming van de hypotheekrenteaftrek betekenen.

De woonlasten blijven min of meer onveranderd, terwijl het woningaanbod licht toeneemt op lange termijn. De beperkte verruiming van de hypotheekrenteaftrek verlaagt de woonlasten voor bestaande woningbezitters licht. Na de kabinetsperiode zullen huren stijgen door verhoogde isolatiestandaarden, maar hier staan lagere energielasten voor de huurder tegenover. Het woningaanbod neemt op lange termijn licht toe door intensivering in subsidies die gericht zijn op betaalbare woningbouw en het ontsluiten van woningbouwlocaties. Ook de verruiming van de investeringscapaciteit van woningcorporaties via lastenverlichting in de vpb heeft een opwaarts effect op het woningaanbod.

Tabel 3.11 Effecten op de koop- en huurprijzen en structureel woningaanbod van het coalitieakkoord

	Basispad	Effect beleidspakket	Beleids­pakket + basispad
Kabinets­periode			% per jaar, 2027-2030
Koop­prijzen	2,5	-0,1	2,4
Huur­prijzen	2,9	0,0	2,9
Lange termijn			
Woningaanbod		↑	

4 Verantwoording

Deze doorrekening is gebaseerd op de tabel met budgettaire effecten uit het coalitieakkoord. Waar nodig en beschikbaar is nadere toelichting gekregen. Daarnaast zijn er enkele normeringen opgenomen op het gebied van klimaat, stikstof en natuur. Overige beleidsvoornemens uit de tekst van het coalitieakkoord, die niet zijn opgenomen in de budgettaire bijlage, zijn niet meegenomen in deze doorrekening.

De doorrekening kent eenzelfde aanpak als de doorrekening van verkiezingsprogramma's in Keuzes in Kaart. Aanvullende informatie over de aanpak, de verschillende inhoudelijke thema's en toelichting op specifieke onderwerpen is te vinden in de Startnotitie Keuzes in Kaart 2027-2030⁵ en in het verantwoordingshoofdstuk van Keuzes in Kaart 2027-2030⁶. Op twee punten is afgeweken van de aanpak bij de doorrekening van verkiezingsprogramma's. In tegenstelling tot bij de verkiezingsprogramma's is er door het CPB geen budgettaire ondergrens gehanteerd in deze doorrekening. Daarnaast wordt er bij Keuzes in Kaart voor alle maatregelen eenzelfde geleidelijke invoering verondersteld. In deze doorrekening is in beginsel de fasering overgenomen zoals opgenomen in de budgettaire bijlage van het coalitieakkoord.

Voor verschillende maatregelen is nadere uitwerking nodig; waar nodig zijn aannames gedaan voor de doorrekening. Bij intensiveringen is vaak nog niet in detail bekend hoe de extra middelen besteed zullen worden. Voor de macro-economische doorwerking is het echter relevant of extra middelen worden ingezet voor bijvoorbeeld materiële aankopen of extra banen, voor investeringen of subsidies aan bedrijven. Ook voor enkele lastenmaatregelen zijn achterliggende berekeningen nog niet beschikbaar. Daar is het budgettaire effect taakstellend geïnterpreteerd. Waar nodig heeft het CPB aannames gedaan om een doorrekening mogelijk te maken, welke gebaseerd zijn op bijvoorbeeld historische gegevens. Tijdens de komende kabinetsperiode kan voor een andere vormgeving worden gekozen dan aangenomen in deze doorrekening, als gevolg daarvan zullen de effecten afwijken van de hier gepresenteerde cijfers.

Er is slechts op hoofdlijnen naar de juridische houdbaarheid en uitvoerbaarheid van beleid gekeken. Voor een volwaardige beoordeling van maatregelen is een uitvoeringstoets noodzakelijk. De korte doorlooptijd van de doorrekening biedt hiervoor geen ruimte. Waar evident of reeds bekend zijn juridische risico's en risico's in de uitvoering aangemerkt in het maatregelenoverzicht in hoofdstuk 5. De combinatie van een taakstelling op de rijksoverheid en stapeling van taken kan leiden tot problemen in de uitvoering.

Sinds Keuzes in Kaart 2027-2030 heeft het CPB het human capital model verrijkt. Deze vernieuwde versie van het model is gebruikt voor de analyses in paragraaf 3.4. In deze versie is onder meer rekening gehouden met verlies van menselijk kapitaal door emigratie en is de afschrijvingsvoet op leerwinst bijgesteld. Dit heeft invloed op de absolute effecten van onderwijsmaatregelen, maar heeft nauwelijks effect op de relatieve verschillen tussen beleidspakketten. De bandbreedtes op de menselijkkapitaalindicator zijn gekalibreerd om consistentie met Keuzes in Kaart te waarborgen. In de loop van 2026 publiceert het CPB een uitgebreidere toelichting op het human capital model.

De beoordeling van de inspanning om klimaatdoelstellingen te behalen, is gebaseerd op een inschatting van het effect van maatregelen op broeikasgasemissies in Nederland in 2040 ten opzichte van het basispad. Het effect van klimaatmaatregelen is ingeschat voor de verschillende sectoren (industrie, energie, gebouwde omgeving, mobiliteit, landbouw en landgebruik). De effecten zijn deels gebaseerd op

⁵ Zie CPB (2025), Startnotitie Keuzes in Kaart 2027-2030 ([link](#))

⁶ Zie CPB (2025), Keuzes in Kaart 2027-2030 ([link](#))

rekenmodellen die ook worden gebruikt bij de KEV, en deels op eerdere PBL-analyses en inzichten uit bestaande PBL-studies.

Om de inspanning op de stikstofdoelen te analyseren, is gekeken naar de effecten van maatregelen op de stikstofemissies van Nederlandse bronnen met 2035 als zichtjaar. Er bestaan verschillende stikstofdoelen.

In het coalitieakkoord zijn emissiedoelen voor 2035 vastgelegd: een reductie van 42–46 procent van de ammoniakemissie in de landbouw ten opzichte van 2019, 50 procent ammoniakreductie in de industrie en 50 procent reductie van stikstofoxiden in de mobiliteit. Deze *emissiedoelen* zijn minder vergaand dan de *depositiedoelen* uit de huidige Omgevingswet.⁷ De inspanning op de stikstofdoelen is weergegeven op een vijf puntsschaal. Daarbij is vooral gekeken naar de ammoniakreductie in de landbouw, omdat maatregelen in de industrie en mobiliteit een beperktere bijdrage hebben aan een vermindering van de stikstofdepositie. De stikstofemissies uit de Nederlandse landbouw leveren een bijdrage van circa 47 procent van de stikstofdepositie op stikstofgevoelige natuur in Natura 2000-gebieden in Nederland.⁸ De hoogste categorie op de vijf puntsschaal (↑↑) staat voor een ammoniakreductie van meer dan 42 procent. In deze categorie wordt een veel grotere stap gezet richting het stikstofdoel voor 2035 uit de Omgevingswet dan in het basispad, maar dit doel wordt daarmee niet noodzakelijkerwijs volledig gerealiseerd.

⁷ Volgens die wet moet in 2030 in ten minste 50 procent en in 2035 in ten minste 74 procent van het stikstofgevoelige Natura 2000-areaal de stikstofneerslag lager zijn dan de 'kritische depositiewaarden'. Om dat te bereiken, is naar schatting een generieke emissiereductie van ruim 50 procent in 2030 en ruim 60 procent in 2035 nodig ten opzichte van 2019.

⁸ Gevolgd door mobiliteit (12 procent) en industrie (2 procent). Het buitenland draagt 36 procent bij. RIVM (2025), Monitor stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden 2025, RIVM-rapport 2025-0021

5 Overzicht van maatregelen

5.1 Verschillen CPB en maatregelen coalitieakkoord

Tabel 5.1.1 Verschillen op maatregelniveau

	Titel	Vershil in 2030 (a)	Toelichting
CA_101	Intensivering defensie	1,4	De inschatting van het CPB (8,1 mld euro in 2030) komt 1,4 mld euro lager uit dan in het coalitieakkoord, omdat enige onderuitputting is verondersteld. De beoogde uitgavenstijging is ambitieus, onder meer gezien de lange levertijden. Hierdoor groeien de uitgaven aan defensiematerieel vertraagd in.
CA_125	SDE++	0,0	Het aanhouden van een prijsrisicobuffer van 10% heeft geen invloed op de daadwerkelijke SDE++-uitgaven in een bepaald jaar. In de doorrekening zit de prijsrisicobuffer niet in de uitgaven verwerkt, omdat dit een realistischer beeld geeft van de daadwerkelijk te verwachten uitgaven. Dit leidt tot een cumulatief verschil (lagere uitgaven) ten opzichte van de cijfers in het coalitieakkoord van 1,6 mld euro in de periode 2030-2044.
CA_129	NADI	-0,2	In het coalitieakkoord wordt 0,5 mld euro vrijgemaakt voor het oprichten van een agentschap voor disruptieve innovatie. Dit betreft een eerste kapitaalstorting aan het agentschap. Beoogd is dat dit niet relevant zou moeten zijn voor het EMU-saldo. Er is op dit moment nog weinig detail over de financiering en scope van dit agentschap, maar gezien het doel is het aannemelijk dat de uitgaven als subsidies meetellen voor het EMU-saldo. Daarom wordt voor deze doorrekening verondersteld dat de kapitaalstorting EMU-relevant is en lineair ingroeit naar 0,2 mld euro in 2030.
CA_146	Hoofdpijnenakkoord Zvw i.c.m. mbi (passende zorg)	0,0	Het CPB heeft de maatregel 'passende zorg' geïnterpreteerd als een intentie om een bestuurlijk akkoord af te sluiten voor de ziekenhuiszorg, huisartsenzorg, wijkverpleging en de geestelijke gezondheidszorg, met een generiek macrobeheersingsinstrument (mbi) als stok achter de deur. Het CPB neemt bij bestuurlijke akkoorden geen oploop mee na een kabinetsperiode. Hierdoor ligt de ombuiging bij het CPB structureel 0,4 mld euro lager dan in het coalitieakkoord.
CA_151	Generieke korting Wlz ouderenzorg, ghz en ggz-wonen (bestuurlijk akkoord Wlz)	0,0	Het CPB neemt bij generieke taakstellingen geen oploop mee na een kabinetsperiode. Hierdoor is de ombuiging bij het CPB structureel 0,2 mld euro lager dan in het coalitieakkoord.
CA_170	Apparaatskorting	-0,2	De veronderstelde ombuiging van 0,4 mld euro op de kerndepartementen en uitvoeringsorganisaties acht het CPB niet plausibel, zolang niet nader is ingevuld welke overheidstaken komen te vervallen. Grote ombuigingen op het overheidsapparaat bleken in het verleden te ambitieus. Er is uitgegaan van de bij Keuzes in Kaart gehanteerde maximale generieke korting op het apparaat van 0,2 mld euro in 2030.
CA_171	Vernieuwing Rijksdienst	-1,0	Er is nog geen invulling voor hoe deze besparing gerealiseerd gaat worden en of er bijvoorbeeld taken van ministeries of uitvoeringsdiensten komen te vervallen als gevolg van deze maatregel. Er is daarom vooralsnog verondersteld dat deze maatregel een generieke apparaatstaakstelling betreft. Bovenop de maximale apparaatskorting (CA_170) is het niet mogelijk om verder generiek te korten.
CA_176 + CA_177	Ramingsbijstelling asiel + Crisisnoodopvang	1,9	De middelen voor de opvang van asielzoekers (inclusief crisisnoodopvang) worden in het coalitieakkoord incidenteel opwaarts bijgesteld met 2,6 mld

euro in 2027, aflopend naar 2,1 mld euro in 2030. Dit bedrag loopt door tot en met 2035, en is structureel gelijk aan nul. Dit gaat om een bijstelling van de begroting en niet om nieuw beleid. Omdat het CPB in het basispad al structureel hogere uitgaven aan asielopvang had verondersteld, is het effect van deze ramingsbijstelling lager dan in het coalitieakkoord. In deze doorrekening is dit een intensivering van 0,7 mld euro in 2027, aflopend naar 0,2 mld euro in 2030. Structureel is de intensivering gelijk aan nul.

(a) Een positief getal betekent een saldoverbetering ten opzichte van het hoofdlijnenakkoord, een negatief getal (-) een saldoverslechtering.

5.2 Maatregelen coalitieakkoord

Deze paragraaf geeft een gedetailleerd overzicht van het door de coalitie aangeleverd beleidspakket en de effecten daarvan op de overheidsuitgaven en de lasten in 2030. Daarnaast bevat deze paragraaf een overzicht van de aangeleverde normeringen op het gebied van klimaat en stikstof. De bedragen zijn ex ante, in prijzen 2026 en betreffen afwijkingen ten opzichte van het basispad.

5.2.1 Uitgaven

Het coalitieakkoord intensiveert per saldo 2,7 mld euro in de overheidsuitgaven in 2030. Na een opsomming van de uitgavenmaatregelen per uitgavenfunctie volgt een tabel.

Sociale zekerheid

- **Samenvoegen kinderbijslag en kindgebonden budget (CA_159)**
De kinderbijslag en het kindgebonden budget worden samengevoegd in één kindregeling. De samengevoegde regeling kent een vast en een variabel bedrag. Het vaste bedrag wordt in 2027 verhoogd met 170 euro en vanaf 2028 met 339 euro voor 12- t/m 17-jarigen. Voor 0- t/m 5-jarigen en 6- t/m 12-jarigen geldt een verhoging van respectievelijk 119 en 238 euro en 144 en 289 euro. Het variabele bedrag wordt voor alle kinderen met 100 euro verlaagd in 2027 en met 208 euro vanaf 2028. Dit is een intensivering van 0,3 mld euro in 2027 en 0,6 mld euro vanaf 2028.
- **Intensivering middelen voor armoedeproblematiek in Caribisch Nederland (CA_162)**
Er wordt taakstellend 30 mln euro geïntensiveerd in middelen voor armoedeproblematiek in Caribisch Nederland en de verdere implementatie van de aanbevelingen van de Commissie Sociaal Minimum Caribisch Nederland.
- **Verkorten WW-duur, verlengen referte-eis, beperken opbouw WW-recht en verhogen WW-uitkering (CA_166)**
De maximale WW-duur wordt vanaf 2028 beperkt tot één jaar. Vanaf 2030 wordt de referte-eis verlengd naar 42 van de 52 weken gewerkt en wordt de opbouw van WW-rechten beperkt naar een halve maand per gewerkt jaar. Tegelijkertijd wordt de uitkering verhoogd naar 80% van het oude loon in de eerste twee maanden. In de resterende tien maanden blijft de uitkeringshoogte 70%. Deze maatregel is een ombuiging van 1,2 mld euro in 2030. De ombuiging loopt verder op tot 2032 naar 1,5 mld euro.
- **Doorwerking zorgmaatregelen (zoals de verhoging van het eigen risico) op de zorgtoeslag (CA_143_c)**
De aanpassingen aan het eigen risico (CA_143) leiden tot een daling van de zorgtoeslag. Het verhoogde eigen risico leidt tot hogere eigen betalingen (kosten zorgtoeslagen stijgen) en tot een lagere nominale premie (kosten zorgtoeslag dalen). Het tweede effect domineert het eerste. Dit is een ombuiging van 0,7 mld euro.

- **Verlagen maximumdagloon met 20% per 2029 (CA_165)**
Het maximumdagloon wordt voor bestaande en nieuwe uitkeringen verlaagd met 20% per 2029. Dit geldt voor de werknemersverzekeringen (WIA, WAO, Ziektewet, WW en verlofregelingen) en voor de bijbehorende maximumpremiegrenzen. De verlaging van de uitkeringen is een ombuiging van 0,7 mld euro in 2030 en 0,9 mld euro op de langere termijn. De verlaging van de maximumpremiegrens in de Aof, Whk en AWf wordt budgetneutraal gecompenseerd. Aangenomen is dat dit gebeurt door een verhoging van deze tarieven.
- **Verlagen vermogensgrenzen zorgtoeslag naar heffingsvrij vermogen (CA_154)**
Per 2028 worden de vermogensgrenzen in de zorgtoeslag gelijkgesteld aan het heffingsvrij vermogen in box 3. Dit is een ombuiging van 0,3 mld euro vanaf 2028.
- **Ombuiging re-integratie (CA_167)**
Vanaf 2028 wordt er taakstellend 0,1 mld euro omgebogen op re-integratie.
- **Afschaffen IVA en taakherschikking (CA_163)**
De inkomensvoorziening volledig arbeidsongeschikten (IVA) wordt per 2030 afgeschaft voor nieuwe aanvragers van een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Dit is een ombuiging van 0,1 mld euro in 2030 en van 1,2 mld euro op lange termijn. Daarnaast vindt er een taakherschikking plaats bij sociaal-medische beoordelingen door het UWV. Dit leidt tot 12 mln euro hogere uitvoeringskosten.
- **AOW- en pensioenleeftijd: een-op-eenkoppeling aan levensverwachting (effect op uitkeringen) (CA_169_a, CA_169_b, CA_169_d)**
Vanaf 2033 wordt de bestaande twee-op-driekoppeling van de AOW-leeftijd aan de levensverwachting verhoogd naar een een-op-eenkoppeling. De geschatte AOW-leeftijd in 2060 komt daardoor uit op 70 jaar en 6 maanden, 15 maanden hoger dan in het basispad. Dit leidt tot een ombuiging op AOW-uitkeringen, tegelijkertijd zal het beroep op arbeidsongeschiktheids, WW- en bijstandsuitkeringen stijgen. In 2030 is het effect nul, in 2060 leidt de maatregel per saldo tot een structurele ombuiging van 2,7 mld euro.

Zorg

- **Intensivering gemeentefonds (Wmo/jeugdzorg) (CA_137_b, CA_137_c)**
Er wordt 0,6 mld euro geïntensiveerd in het gemeentefonds (zie CA_137_a). Dit is een intensivering van 0,1 mld euro in Wmo en 0,1 mld euro in jeugdzorg
- **Intensivering in het programma 'Kansrijke Start' (CA_138_a)**
Er wordt taakstellend 0,1 mld euro geïntensiveerd in het programma 'Kansrijke Start'.
- **Intensivering in sport en sportaccommodaties (CA_139)**
Er wordt taakstellend 0,1 mld euro geïntensiveerd in sport en sportaccommodaties.
- **Intensivering in medische preventie (CA_141)**
Er wordt een taakstellende intensivering van 35 mln euro gedaan in medische preventie.
- **Verhogen verplicht eigen risico en aanpassing maximale eigen bijdrage per behandeling in de medisch-specialistische zorg (CA_143)**
Het verplichte eigen risico in de Zvw wordt per 2027 verhoogd naar 460 euro. Vervolgens groeit het eigen risico jaarlijks mee met de groei van de zorguitgaven, waardoor dit in 2030 naar verwachting 520 euro zal zijn. Ook de maximale eigen bijdrage per diagnose-behandelcombinatie (DBC) in de medisch-specialistische zorg wordt aangepast. In plaats van 50 euro per DBC vanaf 2027, geldt vanaf 2028 een eigen bijdrage van 150 euro per DBC. Deze maximale eigen bijdrage per DBC groeit vervolgens jaarlijks mee met de hoogte van het eigen risico. In totaal is dit een ombuiging van 5,4 mld euro.
- **Generieke korting Wlz ouderenzorg, ghz en ggz-wonen (Bestuurlijk akkoord Wlz) (CA_151)**
Er wordt 0,8 mld euro taakstellend omgebogen op de Wlz-uitgaven aan ouderenzorg, gehandicaptenzorg en ggz-wonen.
- **Schrappen resterende deel envelop ouderenzorg (CA_152)**
Het resterende deel van de envelop ouderenzorg wordt geschrapt. Dit is een ombuiging van 0,5 mld euro op de Wlz.

- **Huishoudelijke hulp uit de Wmo i.c.m. een vangnet (CA_153)**
De huishoudelijke hulp wordt uit de Wmo gehaald en tegelijkertijd wordt er een vangnet geïntroduceerd voor huishoudens die het wegvallen van huishoudelijke hulp niet zelf kunnen dragen. De ombuiging op de Wmo is 1,5 mld euro. Het CPB houdt er in deze doorrekening rekening mee dat bij het wegvallen van huishoudelijke hulp uit de Wmo een deel van de cliënten een beroep zal doen op andere vormen van zorg. Hierdoor is er sprake van een intensivering van 1,5 mld euro in de Wlz. Daarnaast is er sprake van een ombuiging van 0,4 mld euro op de Zvw, omdat een deel van de groep die naar de Wlz uitwijkt ook minder zorg via de Zvw ontvangt. Als er andere aannames worden gedaan, kunnen de schuiven tussen de Zvw, Wmo en Wlz anders uitvallen. Per saldo leidt de maatregel tot een taakstellende ombuiging van 0,4 mld euro.
- **Eigen bijdrage wijkverpleging (CA_155)**
Er wordt een eigen bijdrage voor wijkverpleegkundige zorg in de Zvw geïntroduceerd. In deze doorrekening heeft het CPB de maatregel geïnterpreteerd als een inkomensafhankelijke bijdrage met een taakstellende opbrengst van 0,2 mld euro. De maatregel leidt dan tot een ombuiging van 0,9 mld euro in de Zvw en 0,4 mld euro in de Wmo. Daarnaast is er een intensivering van 1,0 mld euro in de Wlz, omdat door de eigen bijdrage voor wijkverpleegkundige zorg het gebruik van Wlz-zorg zal toenemen. Wanneer de maatregel anders wordt ingevuld, kunnen de schuiven tussen de Zvw, Wmo en Wlz anders uitvallen. Per saldo leidt de maatregel tot een taakstellende ombuiging van 0,2 mld euro.
- **Hoofdpijnenakkoord Zvw i.c.m. mbi (Passende zorg) (CA_146)**
Het CPB heeft de maatregel 'passende zorg' geïnterpreteerd als een intentie om een bestuurlijk akkoord af te sluiten voor de ziekenhuiszorg, huisartsenzorg, wijkverpleging en de geestelijke gezondheidszorg, met een generiek macrobeheersingsinstrument (mbi) als stok achter de deur. Er wordt beoogd meer passende zorg te leveren. Dit is een ombuiging op de Zvw van 0,2 mld euro.
- **Afschaffen vergoeding ongecontracteerde zorg (CA_148)**
De verplichting tot vergoeding van ongecontracteerde zorg wordt afgeschaft. Dit is een ombuiging van 0,2 mld euro op de Zvw.
- **Selectie van extramurale geneesmiddelen uit het basispakket Zvw (CA_150)**
Een aantal extramurale geneesmiddelen wordt uit het basispakket van de Zvw gehaald. Dit kan bijvoorbeeld gaan om maagzuurremmers, middelen tegen obstipatie, NSAID's, kunsttranen en allergiemiddelen. Dit is een ombuiging van 0,2 mld euro op de Zvw.
- **Versterken informatiepositie zorgverzekeraars (CA_147)**
Zorgaanbieders worden verplicht om bij declaraties extra informatie te verstrekken aan zorgverzekeraars bijvoorbeeld over de diagnose, indicatie en geleverde zorgvorm. Hierdoor kunnen zorgverzekeraars gericht sturen in de contractering. Dit leidt tot een ombuiging op de Zvw van 0,1 mld euro in 2030 en 0,2 mld euro structureel.
- **Verlagen van de beschikbaarheidsbijdrage medisch-specialistische vervolgoopleidingen (CA_157)**
De beschikbaarheidsbijdrage voor medisch specialistische vervolgoopleidingen wordt verlaagd met 0,1 mld euro.
- **Verlagen van de beschikbaarheidsbijdrage academische zorg (CA_158)**
De beschikbaarheidsbijdrage academische zorg wordt verlaagd met 0,1 mld euro.

Openbaar bestuur

- **Intensivering gemeentefonds (openbaar bestuur) (CA_137_a)**
Er wordt geïntensiveerd in het gemeentefonds met het oog op een gemeenschapsfonds (0,1 mld euro), een envelop tegemoetkoming chronisch zieken (0,4 mld euro), de aanpak van armoede en problematische schulden (0,1 mld euro) en het versterken van wijken en buurten (40 mln euro). Deze intensivering is 0,6 mld euro in 2030 en structureel 0,5 mld euro vanaf 2031. Omdat gemeenten vrijheid hebben bij het besteden van de middelen uit het gemeentefonds, is verondersteld dat de intensivering deels neerslaat bij openbaar bestuur (0,4 mld euro) en deels bij zorg.

- **Continueren nationaal programma leefbaarheid en veiligheid (CA_112)**
Het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid wordt gecontinueerd vanaf 2030 via de specifieke uitkering Kansrijke Wijk. Dit is een intensivering van 0,1 mld euro in 2030 en nul euro vanaf 2036.
- **Uitvoeringskosten invoeren suikerbelasting (CA_174_b)**
Er wordt een suikerbelasting ingevoerd per 2030 op voedingsmiddelen met een suikergehalte vanaf 6%. Dit is een taakstellende lastenverzwaring voor bedrijven van 0,9 mld euro. De invoering van de suikerbelasting gaat gepaard met uitvoeringskosten vanaf 2028. Dit is een intensivering van 50 mln euro in openbaar bestuur.
- **Eigen bijdrage wijkverpleging, uitvoeringskosten CAK (CA_155_f)**
Er komt een eigen bijdrage voor de wijkverpleging. Vanwege grotere administratieve lasten bij het CAK is er sprake van een intensivering van 25 mln euro in openbaar bestuur.
- **Apparaatskorting Rijk (CA_170)**
De apparaatskosten bij het Rijk en de zelfstandige bestuursorganen (zbo's) worden taakstellend beperkt via een apparaatskorting. Het CPB gaat voor generieke kortingen uit van een maximale ombuiging van 0,2 mld euro.

Onderwijs

- **Intensivering onderwijs (CA_132)**
De uitgaven aan onderwijs en onderzoek worden verhoogd. Het betreft onder andere taakstellende intensiveringen in het Fonds Onderzoek en Wetenschap, schoolontwikkeling op teamniveau (mbo), de lumpsum van het hoger onderwijs, het programma School en Omgeving en de basisbeurs voor uitwonenden studenten. Dit is een intensivering van 1,4 mld euro in 2030 en 1,5 mld euro vanaf 2032.
- **Intensivering leven lang ontwikkelen (CA_160)**
Vanaf 2028 wordt er taakstellend 0,1 mld euro geïntensiveerd in leven lang ontwikkelen.
- **Gratis schoolfruit (CA_138_b)**
Er wordt taakstellend 0,1 mld euro geïntensiveerd in het verstrekken van gratis schoolfruit in het primair en voortgezet onderwijs.

Overdrachten aan bedrijven

- **Intensivering betaalbare woningbouw (CA_107)**
Er wordt vanaf 2029 tot en met 2035 1,0 mld euro per jaar geïntensiveerd in het bouwen van betaalbare woningen
- **Oprichten Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie (NADI) (CA_129)**
Er wordt een agentschap opgericht voor het financieren van innovatie. Aangezien de vormgeving van de financiering en de scope van dit agentschap nog niet bekend is, wordt voor deze doorrekening verondersteld dat de uitgaven via subsidiëring het EMU-saldo belasten. Dit is een incidentele intensivering van cumulatief 0,5 mld euro in overdrachten aan bedrijven. In 2030 is de intensivering gelijk aan 0,2 mld euro.
- **Innovatie regionale campussen (CA_130)**
Er wordt 0,1 mld euro geïntensiveerd in de uitvoering van de Nationale Technologiestrategie, regionale innovatieclusters, deelname aan Europese innovatieprogramma's en publiek-private innovatieprogramma's.
- **Afschaffen compensatieregeling transitievergoeding (CA_164)**
De compensatieregeling transitievergoeding voor werkgevers wordt per 2028 afgeschaft. Dit is een ombuiging van 0,2 mld euro.
- **Subsidietaakstelling (CA_172)**
De uitgaven aan subsidies worden verlaagd via een generieke taakstelling. Dit is een ombuiging van 0,2 mld euro.
- **Ombuiging Toekomstfonds (CA_131)**
Er wordt 0,1 mld euro omgebogen op het Toekomstfonds in 2030. Structureel is dit een ombuiging van 40 mln euro.

Internationale samenwerking

- **Intensivering ontwikkelingssamenwerking (CA_102)**
Er wordt geïntensiveerd in ontwikkelingssamenwerking. Dit is een intensivering van 0,3 mld euro.
- **Uitbreiding diplomatiek postennetwerk (CA_103)**
Het diplomatieke postennetwerk wordt uitgebreid. Dit is een intensivering van 35 mln euro.
- **Ombuiging ontwikkelingssamenwerking (CA_178)**
Er wordt 0,3 mld euro omgebogen op het budget voor ontwikkelingssamenwerking (ODA), doordat een deel van de additionele uitgaven aan asiel (zie CA_176) worden gefinancierd vanuit het ODA-budget. Structureel is de ombuiging gelijk aan nul vanaf 2036.
- **Niet-militaire steun aan Oekraïne (CA_104_b)**
Er wordt cumulatief 1,3 mld euro geïntensiveerd in niet-militaire steun aan Oekraïne tot 2030. Vanaf 2030 is de intensivering nul.
- **Ombuiging ontwikkelingssamenwerking (dekking niet-militaire steun aan Oekraïne) (CA_104_c)**
Er wordt incidenteel 0,4 mld euro omgebogen op de uitgaven aan ontwikkelingssamenwerking in 2027.

Veiligheid

- **Intensivering politie en justitie (CA_134)**
Er wordt geïntensiveerd in politie en justitie. Dit is een intensivering van 0,6 mld euro in 2030. Hiervan is 0,5 mld euro bestemd voor politie en 0,1 mld euro voor het Openbaar Ministerie. Daarnaast wordt er 8 mln euro voor de NCTV, 10 mln euro voor de aanpak van feminicide en 20 mln euro voor overig veiligheidsbeleid gereserveerd.
- **Ramingsbijstelling asielbegroting (CA_176)**
De middelen voor de opvang van asielzoekers worden incidenteel opwaarts bijgesteld met ongeveer 2,1 mld euro per jaar tot en met 2035. Omdat het CPB in het basispad al structureel hogere uitgaven aan asiel had verondersteld, is het effect van deze ramingsbijstelling lager dan in het coalitieakkoord. Dit is een intensivering van 0,2 mld euro in 2030. Structureel is de intensivering gelijk aan nul vanaf 2036.
- **Intensivering Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) (CA_135)**
Er wordt geïntensiveerd in de Dienst Justitiële Inrichtingen met het oog op de uitbreiding van de cellencapaciteit. Dit is een intensivering van 0,1 mld euro.
- **Intensivering rechtsstaat (CA_136)**
Er wordt geïntensiveerd in de bevordering van de democratische rechtsstaat, via het vergroten van de toegang tot het recht, democratische vernieuwing en burgerschapsonderwijs. Dit is een intensivering van 0,1 mld euro.
- **Ramingsbijstelling crisisnoodopvang en overige asielkosten (CA_177)**
De middelen voor noodopvangkosten van asielzoekers worden incidenteel opwaarts bijgesteld. Dit is een intensivering van 0,5 mld euro in 2027, die afloopt naar een intensivering van 32 mln euro in 2030.

Bereikbaarheid

- **Intensivering ontsluiting woningbouwlocaties, en beheer en onderhoud infrastructuur (CA_108)**
Er wordt tussen 2031 en 2035 jaarlijks 1,1 mld euro geïnvesteerd in de ontsluiting van woningbouwlocaties en het beheer en onderhoud aan infrastructuur. Vanaf 2036 is dit structureel 0,5 mld euro.
- **Intensivering prioritaire infrastructuurprojecten (CA_109)**
Er wordt in 2028 en in 2029 cumulatief 1,5 miljard euro geïnvesteerd in infrastructuurprojecten.

Defensie

- **Intensivering defensie (CA_101)**
Er wordt taakstellend 8,1 mld euro geïntensiveerd in defensie in 2030. Dit is lager dan 9,5 mld euro in het coalitieakkoord, omdat wordt verondersteld dat het vanwege levertijden langer duurt voordat de uitgaven aan defensiematerieel kunnen worden gerealiseerd. Er is verondersteld dat de intensivering deels neerslaat bij meer personeel (4,8 mld euro) en defensiematerieel (3,3 mld euro). Dit loopt op tot structureel 19,3 mld euro in 2035, met het oog op het halen van de nieuwe NAVO-norm.
- **Militaire steun aan Oekraïne (CA_104_a)**
Er wordt cumulatief 9,0 mld euro geïntensiveerd in militaire steun aan Oekraïne tot 2030. Vanaf 2030 is de intensivering nul.
- **Ombuiging defensie (dekking militaire steun aan Oekraïne) (CA_104_d)**
Er wordt cumulatief 4,5 mld euro omgebogen op de uitgaven aan defensie tot 2030. Vanaf 2030 is de ombuiging nul.

Klimaat en milieu

- **Intensivering in aanpak landbouw in zones rond kwetsbare natuurgebieden (investeringspakket) (CA_114)**
Cumulatief tot en met 2035 wordt 9 mld euro geïntensiveerd in compensatie rond kwetsbare natuurgebieden waar emissies worden gereduceerd via extensivering, innovatie, omschakeling, verplaatsing of beëindiging. In 2030 is dit een intensivering van 1 mld euro. Het beschikbare budget voor extensiveringsregelingen zal naar verwachting niet volledig worden uitgeput.
- **Intensivering in indirecte kostencompensatie ETS (CA_123)**
De indirecte kostencompensatie voor het Europese emissiehandelssysteem (IKC-ETS) wordt verhoogd, de doelgroep wordt uitgebreid en de subsidieregeling wordt verlengd tot en met 2035. Dit is een intensivering van 0,5 mld euro in 2030. Vanwege Europese staatssteunregels kunnen de subsidiegelden na 2030 mogelijk niet tot besteding komen.
- **Intensivering in vrijwillige beëindigingsregeling veehouderijlocaties (investeringspakket) (CA_113)**
Cumulatief tot en met 2033 wordt 2,8 mld euro geïntensiveerd in een regeling voor vrijwillige beëindiging van veehouderijlocaties. In 2030 is dit een intensivering van 0,3 mld euro.
- **Intensivering in verduurzaming bedrijfsvoering agrarische bedrijven (investeringspakket) (CA_115)**
Cumulatief tot en met 2035 wordt 2 mld euro geïntensiveerd in subsidies voor managementmaatregelen om de stikstofemissies van agrarische bedrijven te verlagen. In 2030 is dit een intensivering van 0,3 mld euro. Er is aangenomen dat het subsidies voor onder andere emissiearme stallen betreft. De mate waarin het budget wordt besteed, hangt af van de invulling van het voorgenomen stelsel voor 'doelsturing'.
- **Intensivering in natuurherstel, monitoring en beheer (investeringspakket)(CA_116)**
Cumulatief tot en met 2035 wordt 2,2 mld euro geïntensiveerd in natuurherstel, -monitoring en -beheer. In 2030 is dit een intensivering van 0,3 mld euro. Vanaf 2036 is hiervoor 0,2 mld euro per jaar beschikbaar.
- **Intensivering in aanpak landbouw bij KRW-wateren (investeringspakket) (CA_118)**
Cumulatief tot en met 2032 wordt 1,3 mld euro geïntensiveerd in compensatie rond de meest kwetsbare watergebieden waar wordt geëxtensiveerd met het oog op de Kaderrichtlijn Water (KRW). In 2030 is dit een intensivering van 0,3 mld euro. Het beschikbare budget voor extensiveringsregelingen zal mogelijk niet volledig worden uitgeput.
- **Intensivering in flankerende maatregelen en uitvoeringskosten (investeringspakket) (CA_119)**
Cumulatief tot en met 2035 wordt 1,4 mld euro geïntensiveerd in flankerende maatregelen en overige uitvoeringskosten. In 2030 is dit een intensivering van 0,2 mld euro. Vanaf 2036 is hiervoor 0,1 mld euro per jaar beschikbaar.

- **Intensivering in agrarisch natuurbeheer (investeringspakket) (CA_117)**
Cumulatief tot en met 2035 wordt 1,2 mld euro geïntensiveerd in agrarisch natuurbeheer. In 2030 is dit een intensivering van 0,1 mld euro. Vanaf 2036 is hiervoor 0,2 mld euro per jaar beschikbaar.
- **Intensivering in veiligheid en natuur op de Noordzee (CA_196)**
Vanwege de uitbreiding van wind op zee wordt er geïnvesteerd in de veiligheid en natuur op de Noordzee. Dit is een intensivering van 0,1 mld.
- **Intensivering in verlaging van stikstofemissies in industrie en mobiliteit (investeringspakket) (CA_120)**
Cumulatief tot en met 2031 wordt 0,3 mld euro geïntensiveerd in maatregelen om in de industrie en de mobiliteit de emissies te verlagen van stikstofoxiden en ammoniak. In 2030 is dit een intensivering van 0,1 mld euro.
- **Verlenging SDE++ (CA_125)**
Er komen zes nieuwe openingsrondes van de Stimulering Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie (SDE++) vanaf 2027. Door de lange aanlooptijd bij de implementatie van nieuwe projecten is dit een intensivering van 8 mln euro in 2030. Cumulatief wordt tot en met 2044 15,9 mld euro geïntensiveerd. De prijsrisicobuffer van 10% is niet meegenomen in het budgettaire effect.
- **Ombuiging op gereserveerde middelen Vervolgpakket Nederland van het slot (CA_121)**
Cumulatief tot en met 2035 wordt 5,2 mld omgebogen op de onverdeelde gereserveerde middelen op de begroting van LVVN (artikel 51). In 2030 is dit een ombuiging van 1,7 mld euro. Vanaf 2036 bedraagt de ombuiging 0,3 mld euro.
- **Ombuiging op middelen voor compensatie schrappen rode diesel (CA_122)**
De middelen op de LVVN-begroting ter compensatie van het terugdraaien van het verlaagde accijnstarief voor rode diesel in de landbouw worden omgebogen. Dit is een ombuiging van 0,2 mld euro in 2030.
- **Verlenging capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CA_126)**
De tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE) wordt na 2030 verlengd. Dit is een intensivering van 0,8 mld euro per jaar van 2031 tot en met 2040.
- **Intensivering in wind op zee (CA_127)**
Cumulatief wordt er tot en met 2055 60,2 mld euro geïntensiveerd in het uitbreiden van de capaciteit van wind op zee, met behulp van tweerichtingscontracten (Contracts for Difference). In 2030 is de intensivering nihil, daarna loopt deze op tot 4,7 mld euro in 2040 en af tot nul in 2055. Het beschikbare budget voor wind op zee wordt mogelijk niet volledig uitgeput.

Overig

- **Intensivering media (CA_133)**
Er wordt 0,1 mld euro geïntensiveerd in de media, waaronder de publieke omroep.

5.2.2 Maatregelen met een direct EMU-schuldeffect

De volgende maatregelen hebben geen effect op het EMU-saldo maar wel een direct effect op de EMU-schuld.

EMU-schuld direct

- **Oprichten investeringsinstelling (CA_128)**
Er wordt een investeringsinstelling opgericht voor financiering van projecten waarvoor financiering op de markt niet tot stand komt. De storting voor het startkapitaal van de instelling verhoogt de overheidsschuld met cumulatief 3,3 mld euro in 2030.

Tabel 5.2.1 Netto ombuigingen in 2030, t.o.v. basispad ex ante, mld euro

(+) betekent intensivering, (-) betekent ombuiging.	2030
Sociale zekerheid	-2,5
Samenvoegen kinderbijslag en kindgebonden budget (CA_159)	0,6
Intensivering middelen voor armoedeproblematiek in Caribisch Nederland (CA_162)	0,0
Verkorten WW-duur, verlengen referte-eis, beperken opbouw WW-recht en verhogen WW-uitkering (CA_166)	-1,2
Doorwerking zorgmaatregelen (zoals de verhoging van het eigen risico) op de zorgtoeslag (CA_143_c)	-0,7
Verlagen maximumdagloon met 20% per 2029 (CA_165)	-0,7
Verlagen vermogensgrenzen zorgtoeslag naar heffingsvrij vermogen (CA_154)	-0,3
Ombuiging re-integratie (CA_167)	-0,1
Afschaffen IVA en taakherschikking (CA_163)	-0,1
AOW- en pensioenleeftijd: een-op-eenkoppeling aan levensverwachting (effect op uitkeringen) (CA_169_a, CA_169_b, CA_169_d)	0,0
Zorg	-7,9
Intensivering gemeentefonds (Wmo/jeugdzorg) (CA_137_b, CA_137_c)	0,2
Intensivering in het programma 'Kansrijke Start' (CA_138_a)	0,1
Intensivering in sport en sportaccommodaties (CA_139)	0,1
Intensivering in medische preventie (CA_141)	0,0
Verhogen verplicht eigen risico en aanpassing maximale eigen bijdrage per behandeling in de medisch-specialistische zorg (CA_143)	-5,4
Generieke korting Wlz ouderenzorg, ghz en ggz-wonen (Bestuurlijk akkoord Wlz) (CA_151)	-0,8
Schrappen resterende deel envelop ouderenzorg (CA_152)	-0,5
Huishoudelijke hulp uit de Wmo i.c.m. een vangnet (CA_153)	-0,4
Eigen bijdrage wijkverpleging (CA_155)	-0,3
Hoofdlijnenakkoord Zvw i.c.m. mbi (Passende zorg) (CA_146)	-0,2
Afschaffen vergoeding ongecontracteerde zorg (CA_148)	-0,2
Selectie van extramurale geneesmiddelen uit het basispakket Zvw (CA_150)	-0,2
Versterken informatiepositie zorgverzekeraars (CA_147)	-0,1
Verlagen van de beschikbaarheidsbijdrage medisch-specialistische vervolgoopleidingen (CA_157)	-0,1
Verlagen van de beschikbaarheidsbijdrage academische zorg (CA_158)	-0,1
Openbaar bestuur	0,4
Intensivering gemeentefonds (openbaar bestuur) (CA_137_a)	0,4
Continueren nationaal programma leefbaarheid en veiligheid (CA_112)	0,1
Uitvoeringskosten invoeren suikerbelasting (CA_174_b)	0,1
Eigen bijdrage wijkverpleging, uitvoeringskosten CAK (CA_155_f)	0,0
Apparaatskorting Rijk (CA_170)	-0,2
Onderwijs	1,6
Intensivering onderwijs (CA_132)	1,4

Intensivering leven lang ontwikkelen (CA_160)	0,1
Gratis schoolfruit (CA_138_b)	0,1
Overdrachten aan bedrijven	0,8
Intensivering betaalbare woningbouw (CA_107)	1,0
Oprichten Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie (NADI) (CA_129)	0,2
Innovatie regionale campussen (CA_130)	0,1
Afschaffen compensatieregeling transitievergoeding (CA_164)	-0,2
Subsidietaakstelling (CA_172)	-0,2
Ombuiging Toekomstfonds (CA_131)	-0,1
Internationale samenwerking	0,0
Intensivering ontwikkelingssamenwerking (CA_102)	0,3
Uitbreiding diplomatiek postennetwerk (CA_103)	0,0
Ombuiging ontwikkelingssamenwerking (CA_178)	-0,3
Niet-militaire steun aan Oekraïne (CA_104_b)	0,0
Ombuiging ontwikkelingssamenwerking (dekking niet-militaire steun aan Oekraïne) (CA_104_c)	0,0
Veiligheid	1,0
Intensivering politie en justitie (CA_134)	0,6
Ramingsbijstelling asielbegroting (CA_176)	0,2
Intensivering Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) (CA_135)	0,1
Intensivering rechtsstaat (CA_136)	0,1
Ramingsbijstelling crisishulpverlening en overige asielkosten (CA_177)	0,0
Bereikbaarheid	0,0
Intensivering ontsluiting woningbouwlocaties, en beheer en onderhoud infrastructuur (CA_108)	0,0
Intensivering prioritaire infrastructuurprojecten (CA_109)	0,0
Defensie	8,1
Intensivering defensie (CA_101)	8,1
Militaire steun aan Oekraïne (CA_104_a)	0,0
Ombuiging defensie (dekking militaire steun aan Oekraïne) (CA_104_d)	0,0
Klimaat en milieu	1,1
Intensivering in aanpak landbouw in zones rond kwetsbare natuurgebieden (investeringspakket) (CA_114)	1,0
Intensivering in indirecte kostencompensatie ETS (CA_123)	0,5
Intensivering in vrijwillige beëindigingsregeling veehouderijlocaties (investeringspakket) (CA_113)	0,3
Intensivering in verduurzaming bedrijfsvoering agrarische bedrijven (investeringspakket) (CA_115)	0,3
Intensivering in natuurherstel, monitoring en beheer (investeringspakket) (CA_116)	0,3
Intensivering in aanpak landbouw bij KRW-wateren (investeringspakket) (CA_118)	0,3

Intensivering in flankerende maatregelen en uitvoeringskosten (investeringspakket) (CA_119)	0,2
Intensivering in agrarisch natuurbeheer (investeringspakket) (CA_117)	0,1
Intensivering in veiligheid en natuur op de Noordzee (CA_196)	0,1
Intensivering in verlaging van stikstofemissies in industrie en mobiliteit (investeringspakket) (CA_120)	0,1
Verlenging SDE++ (CA_125)	0,0
Ombuiging op gereserveerde middelen Vervolgpakket Nederland van het slot (CA_121)	-1,7
Ombuiging op middelen voor compensatie schrappen rode diesel (CA_122)	-0,2
Verlenging capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CA_126)	0,0
Intensivering in wind op zee (CA_127)	0,0
Overig	0,1
Intensivering media (CA_133)	0,1
EMU-schuld direct	3,3
Oprichten investeringsinstelling (CA_128)	3,3

5.2.3 Lasten

Het coalitieakkoord verhoogt de beleidsmatige lasten met per saldo 5,8 mld euro in 2030. De verhoging is opgebouwd uit een verhoging van 4,0 mld euro voor gezinnen en een verhoging van 1,8 mld euro voor bedrijven. Hieronder worden de lastenmaatregelen per categorie opgesomd en gevolgd door een tabel.

Inkomen en arbeid

- **Doorwerking zorgmaatregelen op nominale premie en iab (CA_182_a, CA_182_b, CA_182_c)**
De ombuigingen op de Zvw (zoals door het hogere eigen risico) leiden tot een lagere nominale zorgpremie en een lagere inkomensafhankelijke bijdrage (IAB). Dit is een lastenverlichting voor gezinnen van 5,7 mld euro en een lastenverlichting voor bedrijven van 1,6 mld euro.
- **Compenserende lastenverzwaring i.v.m. doorwerking zorgmaatregelen op premies (CA_182_d, CA_182_e)**
De lagere nominale zorgpremies en inkomensafhankelijke bijdrage als gevolg van de ombuigingen in de Zvw (CA_182_a, CA_182_b, CA_182_c) worden gecompenseerd door een lastenverzwaring.
Voor gezinnen is dit een lastenverzwaring van 5,0 mld euro in box 1 via een verhoging van het tarief in de eerste en tweede schijf. De resterende 0,7 mld euro van de lastenverlichting voor gezinnen wordt niet gecompenseerd vanwege de ombuiging op de zorgtoeslag van 0,7 mld euro (CA_143_c). Voor bedrijven is er een lastenverhoging van de Aof-premies van 1,6 mld euro.
- **Beperkt toepassen tabelcorrectiefactor in 2027 en 2028 (vrijheidsbijdrage burgers) (CA_105)**
In 2027 en 2028 wordt de tabelcorrectiefactor beperkt toegepast in de bepaling van de schijfgrenzen en heffingskortingen in de inkomstenbelasting. In 2027 wordt de mate van toepassing beperkt tot 46,8% en in 2028 tot 12%. Dit is een lastenverzwaring voor gezinnen van 1,5 mld euro in 2027 en 3,4 mld euro vanaf 2028. In latere jaren wordt de tabelcorrectiefactor voor meer dan 100% toegepast om de budgettaire opbrengst constant te houden.
- **Verhogen Aof-premie (vrijheidsbijdrage bedrijven) (CA_106_a)**
De Aof-premie wordt voor alle werkgevers taakstellend verhoogd met 1,7 mld euro. Dit is een lastenverzwaring voor bedrijven.

- **Afschaffen aftrek specifieke zorgkosten (CA_156)**
De aftrek specifieke zorgkosten wordt per 2028 afgeschaft. Dit leidt tot een hoger verzamelinkomen, waardoor het recht op inkomensafhankelijke regelingen daalt. Bij elkaar is dit een lastenverzwaring voor gezinnen van 0,6 mld euro.
- **Bevriezen aftoppingsgrens (CA_168)**
Het maximum pensioengevend loon wordt van 2027 tot en met 2032 niet geïndexeerd. De aftoppingsgrens blijft in deze periode 137.800 euro. De beperking van de pensioenpremieaftrek leidt tot een lastenverzwaring voor gezinnen van 0,5 mld euro in 2030. De lagere pensioenpremie-inleg zorgt later voor lagere belastbare pensioenuitkeringen. Op de lange termijn leidt deze maatregel daarom juist tot een lastenverlichting van 0,2 mld euro.
- **AOW- en pensioenleeftijd: een-op-eenkoppeling aan levensverwachting (deel lasten) (CA_169_c, CA_169_f, CA_169_h)**
Vanaf 2033 wordt de bestaande twee-op-driekoppeling van de AOW-leeftijd aan de levensverwachting verhoogd naar een een-op-eenkoppeling. De geschatte AOW-leeftijd in 2060 komt daardoor uit op 70 jaar en 6 maanden, 15 maanden hoger dan in het basispad. Bij korter pensioneren hoeven jaarlijks minder pensioenpremies te worden afgedragen voor hetzelfde pensioenresultaat en dalen de totale pensioenuitkeringen. Daarnaast betaalt men langer AOW-premie. Per saldo leidt de maatregel, mede als gevolg van de omkeerregeling, tot een structurele lastenverzwaring van 0,3 mld euro.

Vermogen en winst

- **Invoering faciliteit vpb woningcorporaties (CA_110)**
Er wordt een faciliteit in de vennootschapsbelasting ingevoerd voor woningcorporaties. Dit is een taakstellende lastenverlichting voor bedrijven van 0,3 mld euro. De maatregel brengt juridische risico's met zich mee vanwege EU-staatssteunkaders.
- **Verlaging tarief overdrachtsbelasting voor woningen (CA_111)**
Het algemene tarief in de overdrachtsbelasting voor woningen waar de koper niet zelf in gaat wonen wordt verlaagd van 8% naar 7%. Dit is een lastenverlichting voor bedrijven van 0,1 mld euro in 2030.

Klimaat en milieu

- **Verlagen elektriciteitsprijs industrie (CA_124)**
Er wordt een regeling geïntroduceerd om de elektriciteitsprijs voor de industrie tot en met 2035 te verlagen. Dit is een taakstellende lastenverlichting van 0,5 mld euro in 2030.
- **Verlagen benzineaccijns (CA_175)**
De verlaging van de brandstofaccijns op benzine wordt verlengd tot en met 2027. Dit is in 2027 een lastenverlichting van 0,7 mld euro voor gezinnen, van 0,2 mld euro voor bedrijven en 48 mln euro voor het buitenland.

Overig

- **Invoeren suikerbelasting (CA_174_a)**
Er wordt een suikerbelasting voor producenten ingevoerd per 2030 op voedingsmiddelen met een suikergehalte vanaf 6%. Dit is een taakstellende lastenverzwaring voor bedrijven van 0,9 mld euro.
- **Afschaffen laag btw-tarief sierteelt (CA_173)**
Het verlaagde btw-tarief voor sierteelt wordt per 2028 afgeschaft. Dit is een lastenverzwaring voor gezinnen van 0,2 mld euro en voor bedrijven van 0,1 mld euro.

Tabel 5.3.2 Lastenmutaties t.o.v. basispad in 2030, ex ante, mld euro

(-) betekent lastenverlichting, (+) betekent lastenverzwaring.		2030
Inkomen en arbeid		5,5

Doorwerking zorgmaatregelen op nominale premie en iab (CA_182_a, CA_182_b, CA_182_c)	-7,3
Compenserende lastenverzekering i.v.m. doorwerking zorgmaatregelen op premies (CA_182_d, CA_182_e)	6,6
Beperkt toepassen tabelcorrectiefactor in 2027 en 2028 (vrijheidsbijdrage burgers) (CA_105)	3,4
Verhogen Aof-premie (vrijheidsbijdrage bedrijven) (CA_106_a)	1,7
Afschaffen aftrek specifieke zorgkosten (CA_156)	0,6
Bevriezen aftoppingsgrens (CA_168)	0,5
AOW- en pensioenleeftijd: een-op-eenkoppeling aan levensverwachting (deel lasten) (CA_169_c, CA_169_f, CA_169_h)	0,0
Vermogen en winst	-0,4
Invoering faciliteit vpb woningcorporaties (CA_110)	-0,3
Verlaging tarief overdrachtsbelasting voor woningen (CA_111)	-0,1
Klimaat en milieu	-0,5
Verlagen elektriciteitsprijs industrie (CA_124)	-0,5
Verlagen benzineaccijns (CA_175)	0,0
Overig	1,2
Invoeren suikerbelasting (CA_174_a)	0,9
Afschaffen laag btw-tarief sierteelt (CA_173)	0,3

5.2.4 Normeringen

- **Normering hybride warmtepomp (CA_183)**
Per 2029 wordt een hybride warmtepomp de norm bij ketelvervanging. Dit geldt alleen voor plekken waar een warmtenet niet de meest geschikte oplossing is. Er is uitgegaan van de voorgenomen invulling van de normering zoals uitgewerkt door het kabinet-Rutte IV.
- **Uitfasering energielabels voor huurwoningen (CA_184)**
Per 2029 worden energielabels E, F en G voor huurwoningen uitgefaseerd. Per 2040 worden ook labels C en D voor huurwoningen uitgefaseerd.
- **Normering van de inzet van methaanremmers in veevoer (CA_185)**
Per 2029 wordt de inzet van methaanremmers in veevoer verplicht. Er is aangenomen dat dit geldt voor melkkoeien.
- **Invoeren normen dierwaardige veehouderij (CA_187)**
Er worden gefaseerd normen ingevoerd voor een dierwaardige veehouderij. De normen en het tijdspad hangen af van wat haalbaar is in de praktijk.
- **Afoming dier-en fosfaatrechten en uitbreiding naar kalveren en geiten (CA_189)**
De wettelijke basis van dier- en fosfaatrechten wordt verbeterd en deze rechten worden uitgebreid naar kalveren en geiten. Dier- en fosfaatrechten worden afgeroomd als een bedrijf overgaat naar een nieuwe eigenaar buiten de familie. Het afroompercentage is nog niet bekend. Aangenomen is dat het afroompercentage gelijk is aan de percentages die geldig waren voor 1 december 2025.
- **Invoering grondgebondenheidsnorm voor bedrijven die niet voldoen aan doelsturing (CA_191)**
Uiterlijk in 2032 wordt een grondgebondenheidsnorm ingevoerd. Daarbij geldt een uitzondering voor bedrijven die voldoen aan doelsturing. De hoogte en invulling van de norm is nog niet bekend. Er is aangenomen dat er geen sturend effect van uitgaat.

- **Invoeren van zonering rond Natura 2000-gebieden (CA_192)**
Er komt een zonering rondom Natura 2000-gebieden om de doelen voor die gebieden te halen. Het effect van deze maatregel is afhankelijk van de omzetting in ruimtelijke regels van medeoverheden. Er is aangenomen dat er geen sturend effect van uitgaat.
- **Openen Lelystad Airport (CA_193)**
Lelystad Airport wordt in gebruik genomen voor Defensie, civiel gebruik en groothandelsverkeer. Het aantal maximale vliegbewegingen wordt initieel vastgesteld op 10.000.
- **Capaciteitsplafond en CO₂-plafond Schiphol (CA_194)**
Er wordt een maximum gesteld aan het aantal vliegbewegingen op Schiphol van 478.000 vliegbewegingen in 2030. Er wordt vastgelegd dat Schiphol de geluidsoverlast halveert in de nacht tussen 23:00 en 7:00 uur ten opzichte van 2024, waarin een nachtsluiting van 0:00 tot 05:00 uur wordt meegenomen. Het maximum aantal vliegbewegingen is onderdeel van het basispad. Daarnaast wordt een CO₂-plafond ingesteld voor de burgerluchtvaart op Schiphol en Lelystad Airport waarin wordt vastgelegd dat de CO₂-uitstoot in 2030 lager is dan in 2024 op Schiphol. De normering van het CO₂-plafond levert geen reductie van broeikasgasemissies op. Met de capaciteitsbeperking vallen de broeikasgasemissies onder het CO₂-plafond.